

**Nederlandse jeugd
vindt de natuur
belangrijkste
politieke
thema!**

(zie pag. 20)

**In dit
nummer o.a.:**

- Vijandbeeld • Verveling • Sting en het regenwoud • Wetgever is ook werkgever • Werkloosheid • Verloedering of sport? • Boeken
- Nederlandse jeugd in kaart • Een beter milieu • De smaak van geld • Plannen, plannen • Het geluk van de mislukking

Abonnementsprijs f 15,- per jaar,
te storten op postbankrekening
480414 t.n.v. Hoofdraadsman Hu-
manistisch Geestelijke Verzor-
ging te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Wim Heij (voorz.),
Carine van Hinte, Wim Reinders,
Hans Schonk, Frank Spoelstra.

Vaste medewerkers:

Theo Carree, Arend van Dam,
Evert van Dijk, Gerard van Erke-
lens, Karen Heij, Pieter de Jager,
Willy Lohmann, Frits Maas, Len
Munnik, René Nauta, Leo van Op-
zeeland, Cor Out, Tom Pauka,
Freek Pol, Rien Robijns, Karel
Roskam, Paul Rutten, Klaas Soes-
beek, Jan Stoof, Wessel Visser,
Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:
Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redactie en administratie:

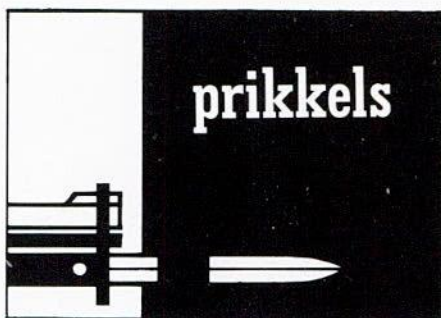
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassau-
laan 71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-
14436.

Inhoud

Vijandbeeld	2
Verveling	3
Sting en het regenwoud	4
Werkloosheid	6
Het geluk van de mislukking	8
Verloedering of sport?	9
Wetgever is ook werkgever	10
Plannen, plannen, plannen	12
For queen and country	14
Plezierige vakantie (poster)	16
Opening HMT Seedorf	18
Nederlandse jeugd in kaart gebracht	20
De smaak van geld	22
De trein naar Moskou	24
Een beter milieu	26
Boeken	29
René Nauta	32

Foto's:

pag. 16/17 en 19:
Gerard van Erkelens

Vijandbeeld

In de eerste militaire opleiding tot geoe-
fend soldaat was de stormbaan een be-
langrijk onderdeel. De vele hindernis-
sen beschouwde je als een soort proef
voor je lichamelijke conditie zoals je nu
op middelbare leeftijd op de trimbaan
poogt te doen.

Het grote verschil met de trimbaan was
die pop van jute met stro gevuld. Die
pop was een Rus. In die tijd hadden we
nog de P-14, een zwaar geweer, waarop
je een bajonet moest plaatsen als je die
pop naderde. Met een forse steek in de
strobaal vervolgde je dan de rest van de
stormbaan. Ons vijandbeeld stond
vast, daar waren we voor geconditio-
neerd in de vijftiger jaren dat het de
Russen moesten zijn. Bij oefeningen
was de oefenvijand altijd het rode ge-
vaar uit het oosten.

Eén van de sergeant-instructeurs tij-
dens die eerste opleiding, had op zijn
mouw een embleem met een indianen-
kop. Hij had deelgenomen aan de strijd
in Korea. Zijn verhalen werden door de
recruten ademloos beluisterd en de
conclusie was: wij zijn goed en die an-
deren zijn slecht. Voor een 18-jarige was
dat ook een lekker simpel beeld.

Jammer dat velen dat simpele beeld na
volwassen worden nooit meer zijn
kwijtgeraakt. Ook beroepsmilitairen,
die de NATO zien als een soort levens-
beschouwing, verkondigden nog enige
tijd geleden: liever een kruisraket in
mijn tuin, dan een Rus in mijn keuken.

Een geheel ander beeld van die vijand
wordt opgeroepen, soms gecreëerd
door politici. Dat gebeurde in mei jl. op
een CDA-congres, waar naast Lubbers
ook de Westduitse premier Kohl als
gast spreker het woord voerde. Als top-
punt van simplisme, maar ook van arro-
gantie stelde hij dat de tijd van Lenin en
Marx voorbij was in Rusland en dat de
mensen daar ook naar vrijheid verlan-
gen. De Nederlandse Christen-Demo-
craten applaudeerden langdurig voor
deze uitspraak van een afstammeling
van een volk dat nog geen halve eeuw
geleden het Russische volk bijna uit-
moordde.

De vijand kwam nooit uit het oosten. In
de laatste eeuwen hebben wij uit het
westen, onder leiding van Napoleon en
Hitler de sneeuw in Rusland rood van
bloed gekleurd. Het simpele uitgangs-
punt dat communisme dictatoriaal zou

moeten zijn en het kapitalistische sys-
teem democratisch zou behoren te we-
zen, ligt aan dat vijandsdenken ten
grondslag. Vandaar dat heel wat chris-
telijke, als ook rechtse Nederlanders
nooit zo'n moeite hebben met niet-com-
munistische dictaturen. Niet op de laat-
ste plaats heeft dat te maken met het
niet-godsdienstige karakter van het
communisme.

Anderzijds slaat men wel eens door, zo-
als bij het bewierroken van de toename
van godsdienstvrijheid in de commu-
nistische landen. Het is alweer zo lang
geleden om te weten wat de kerkelijke
praktijken waren in die landen vóór ze
communistisch werden. Als we van-
daag de dag de vrijheid zien ontstaan in
Polen, waar achter de vakbondsmen-
sen weer veel zwartrokken lopen, met
alle invloed van het Vaticaan, hou je je
hart soms vast.

Mogelijk gaan we het vijandbeeld ver-
leggen naar het fundamentalistisch
moslimgevaar. Het gevaar, waarbij de
leider aan zijn volgelingen opdracht
geeft een schrijver te vermoorden, om-
dat diens boek hem niet welgevallig is.
Maar dan wordt elke vorm van funda-
mentalisme, ongeacht welke gods-
dienst, een gevaar. De sergeant-in-
structeur, die in Korea deelnam aan de
strijd, is er inmiddels achter gekomen
dat die ander niet alleen slecht is.
Nou die politicus nog met zijn uitspraak
over Marx en Lenin.

Cor Out

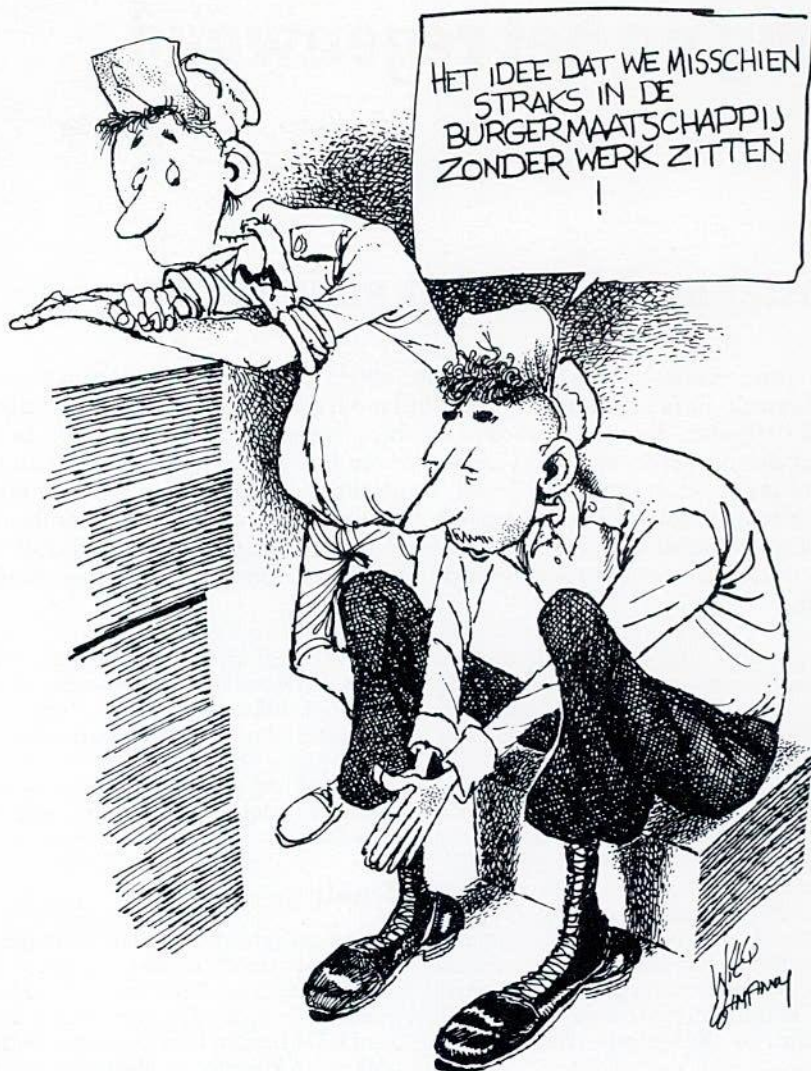
Verveling

Hij verveelde zich letterlijk en figuurlijk ongelukkig. Wat moet je met al die tijd die op geen enkele zinnige wijze valt in te vullen. Het advertentie-spotje voor een leven vol spanning, avontuur en sensatie van de krijgsmacht was zo uitnodigend geweest dat hij die boeiende wereld was ingestapt. Na negen maanden kon hij de balans van dat avontuurlijke leven opmaken. Eén en al verveling, er was niets van dat grote avontuur terecht gekomen. Jazeker, een man was hij wel geworden en wat voor een.

Met een paar maten, tijdens een dolle avond, de halve kantine afgebroken zonder een ruit heel te laten en tien dagen zwaar arrest. Maar daar was het niet bij gebleven. Als eenmaal iets in gang is gezet is er vaak geen ophouden meer aan en ga je net zo lang door tot je niet verder kunt. Vervolgens had hij een paar maanden later een sergeant op z'n bek geslagen en van een aantal jeeps de banden lek gestoken. Hij stond z'n mannetje dus wel. Maar de krijgstucht staat z'n mannetje ook, er werd dus flink en zwaar gestraft. Niet dat dat nu wat oploste. Het veroorzaakte alleen nog maar meer agressies.

Tot hij zich realiseerde wat er nu allemaal gebeurd was en daar dagen lang over na ging denken. En dan moet er al gauw gepraat worden, wil het niet helemaal uit de hand lopen. Want het besef dat je iets hebt gedaan wat je niet had moeten doen en daar ook verantwoordelijk voor bent, drong pijnlijk tot hem door. Maar hij beseftte ook terdege dat de schuld van dit alles niet bij hem alleen lag. En hij niet alleen verantwoordelijk gesteld kon worden voor het gebeurde.

Want waarom moest hij zich zo vervelen? Waarom waren er niet voldoende maatregelen genomen om dit soort toestanden te voorkomen? Ze hadden toch van allerlei zinnige dingen kunnen bedenken om iets aan die ontzettende verveling te doen? Ja, ik denk dat hij gelijk heeft, ze hadden er iets aan kunnen doen, maar dat hebben ze niet gedaan. En dáár ligt hun schuld. Door maar te blijven zeggen, dat wat in het leger gebeurt een afspiegeling is van wat er in de maatschappij plaatsvindt en daarom maatregelen niet nodig zijn. Het zijn immers maar incidenten. Hiermee is niet gezegd dat de daden die voortkomen uit verveling goed te keuren zijn of dat er verzachtende omstandigheden zijn. Mensen blijven verantwoordelijk voor hun daden, hoe beroerd de situatie

wellicht ook is.

Maar dat neemt niet weg dat in de verveling aanleidingen liggen voor geweld. Uiteindelijk zag hij nog twee mogelijkheden: zich aanpassen, ook aan de verveling, wat hij als een onmogelijke opgave zag, of zich aan de dienst proberen te onttrekken en zorgen er zo snel mogelijk uit te komen. Voor dat laatste koos hij. Dat ging overigens ook

niet zonder slag of stoot, maar het lukte hem wel. En zo kon hij toch kiezen, niet voor een avontuurlijk spannend leven in de dienst en ook niet om een man te worden, volgens de opvattingen waar een man in de dienst aan moet voldoen, maar wel om met veel pijn en moeite een beetje mens proberen te blijven.

Freek Pol

Op sommige dagen zie ik het overal...

Het is een bepaalde manier van denken, van met elkaar omgaan. Het lijkt dan in alle vezels van de westerse mens te zitten: het **nuttigheidsvirus**.

Hooft U het?

"Wat levert dat me op?"

"Word ik daar beter van?"

"Ik moet die man/vrouw te vriend houden; het kan me nog voordeel opleveren."

"Ik geef alleen iets weg (b.v. voor ontwikkelingswerk) als ik zeker weet dat het op de juiste plek terecht komt en het juiste effect heeft."

"Ik wil je nu wel helpen, als je in het vervolg niet meer zulke domme dingen doet."

"Je kunt praten met hem wat je wilt, het levert toch niets op."

Menselijk verkeer, moet dat effect hebben?

Moet ik daar elke keer beter van worden?

Bent U besmet met het nuttigheidsvirus?

Steven

Sting en het regenwoud

Popster actief voor bos en indianen

Het is geen nieuws meer wanneer popsterren zich inzetten voor de een of andere zaak. Er is bijna geen goed doel meer te bedenken of er zijn wel een aantal artiesten die zich ervoor hebben beijverd. Sommige mensen beweren dat de motieven van veel artiesten om hun gezicht en geluid aan een actie te lenen, niet oprecht zijn. Zij zouden slechts meedoen om hun eigen muziek te promoten. De integriteit van één man wordt echter zelden in twijfel getrokken: Sting. Momenteel beijvert Sting zich, samen met een groep anderen, om het regenwoud in het Braziliaanse Amazonegebied te redden.

Onlangs was Sting met enkele andere oprichters en sympathisanten van The Rainforest Foundation in Amsterdam om een persconferentie te geven over een reddingsplan voor het Tropische regenwoud.

Sting werd tijdens de persconferentie onder meer vergezeld door de Belgische cineast en fotograaf Jean Pierre Dutilleux en door Raoni, leider van de Kayapo-indianen die leven in het bedreigde regenwoud. Dutilleux en Raoni zijn mede-oprichters van de Rainforest Foundation. Daarnaast voerde ook 'Red Crow', leider van de Lakota-Sioux-indianen in de Verenigde Staten, het woord.

Amazone

In 1987 bracht een wereldtoernee Sting en zijn band naar Brazilië. Daar kwam hij in contact met Jean Pierre Dutilleux, die hem meenam naar het Amazonegebied. Hij was daar getuige van een zich langzaam maar zeker voltrekkende tragedie: de vernietiging van het regenwoud.

Het bos wordt voornamelijk gekapt of platgebrand om de vrijgekomen grond te gebruiken voor het houden van vee voor de vleesindustrie. Dit vlees wordt onder meer verwerkt in de hamburgers die wij eten in fast-food restaurants van Burgerking en McDonalds.

Omdat de grond arm is en snel uitgeput, trekt men na korte tijd weer verder en worden meer stukken bos vernietigd. Ook wordt tropisch hardhout, afkomstig uit het Braziliaanse regenwoud, gebruikt in de bouw voor kozijnen.

Dutilleux gaf aan dat de omvang van het bos snel afneemt. Zestien jaar geleden, toen hij voor het eerst de indianenleider Raoni bezocht, moest hij vier uur vliegen om diens verblijfplaats te bereiken. Een jaar geleden was die plaats in vijf minuten bereikt.

Het is niet precies te zeggen wanneer het woud helemaal verdwenen zal zijn. De schattingen lopen uiteen van twin-

tig tot vijftig jaar. De oppervlakte van het regenwoud is momenteel gelijk aan de oppervlakte van België, Nederland, Zwitserland en Ierland bij elkaar opgeteld.

De gevolgen van een verdere of zelfs totale vernietiging van het bos zijn tweeledig.

Broeikas-effect

Allereerst staat er een ecologische ramp voor de deur. Het regenwoud in het Braziliaanse Amazonegebied functioneert als groene long voor de planeet aarde. De bomen fabriceren zuurstof en breken de koolstof af. Wanneer het bos verdwijnt zal het broeikas-effect toenemen en dreigt de aarde haar natuurlijke balans meer en meer te gaan verliezen. In die zin heeft vernietiging van het woud ernstige gevolgen voor de gehele wereldbevolking.

Sting gaf te kennen dat hij de strijd voor behoud van het bos ook meer en meer is gaan zien als een strijd voor zijn eigen kinderen en kleinkinderen.

Indianen

'Chief Raoni', leider van de Kayapo-indianen, kwam uitleggen wat de toenemende vernietiging van het regenwoud voor hem en zijn volk betekent: "Ik ben bezorgd over mijn land, het woud. De goudzoekers, de houthakkers en de boeren vernielen het bos. Ik vraag me af, zal de blanke man het hele bos vernietigen? Zal de blanke man ons hele volk vernietigen? Ik ben de lange weg gekomen om mijn problemen uit te leggen. Heel vaak heb ik de Braziliaanse regering gevraagd om het land van de indianen te beschermen. De regering vertelde me dat ze daar het geld niet voor heeft. Toen dacht ik aan mijn vrienden, Sting en Jean Pierre, en vroeg hen mij te helpen. Daarom ben ik hier met hen. Laten we het land behouden, laten we het bos behouden. Lang geleden waren er niet zoveel problemen als vandaag. Mijn voorvaders waren vrij, er was vrede. Toen kwam de blanke

man en bracht ziektes mee, het was verschrikkelijk. Wanneer nu het bos vernield wordt, is er geen schaduw meer. Uiteindelijk kunnen we niet meer ademen. We zullen allemaal sterven. Niet alleen de indianen zullen sterven, ook de blanken. Ik ben die hele weg gekomen om jullie dit te vertellen. Zodat jullie je kunnen bedenken en dit kleine stuk oerwoud met rust laten, zodat de dieren kunnen leven en zodat wij kunnen leven. Ik kom uw hulp vragen. Geef geld aan de Rainforest Foundation. Zodat we het land kunnen beschermen en er geen problemen meer zullen zijn."

Als het aan Sting ligt moet Kayapo-leider Raoni de vermensenlijking worden van de strijd voor behoud van het regenwoud. Op dezelfde manier als Nelson Mandela het symbool is voor de strijd tegen apartheid, moet Raoni het gezicht worden van de strijd voor het behoud van het regenwoud. Sting vertelde dat hij gefascineerd was door de manier waarop Raoni zich manifesteerde in de metropolen van de Westerse wereld. 'Het is fascinerend om deze man in onze steden te zien rondlopen, trots, totaal onaangedaan door moderne technologie, door de verwarring. Hij heeft een heldere geest. Een helder idee van wat hij hier doet.'

Red Crow, Sioux-opperhoofd uit de Verenigde Staten, gaf aan dat de strijd die Raoni en zijn volk nu moeten voeren, te vergelijken is met de strijd die de indianen honderd jaar geleden in Amerika moesten voeren. Hij onderstreepte dat in de religie en levensstijl van de indianen, leven in harmonie met de natuur een heilig principe is. De blanken hebben dat principe uit het oog verloren.

Eigen boezem

Bij bepaling van wie schuldig is aan de vernietiging van het woud, wordt vrijwel altijd in de richting van de Brazilianen gewezen. Dat is volgens Sting niet terecht. Het westen moet ook de hand in eigen boezem steken.

Sting legt de schuld eerder bij de westerse banken, regeringen en multinationals die de Braziliaanse economie als het ware gegijzeld houden. In feite, aldus Sting, is de Braziliaanse economie gezond, men voert meer uit dan dat men invoert. Echter, Brazilië heeft een enorme schuldenlast en moet ieder jaar 17 miljard dollar aan buitenlandse schulden aflossen. Het grootste deel van dat bedrag is rente.

Omdat de regering de mensen in de steden geen middelen van bestaan kan verschaffen trekken de armen weg uit de steden en zoeken hun heil op het platteland. Hen rest vaak geen andere keus.

Sting: "Als ik een arme Braziliaan zou zijn en ik zou geen werk hebben, geen loon, geen land, geen manier om kinderen te voeden, dan zou ik ook het bos platbranden. Net als iedereen zou ik geen alternatief hebben. Het wordt tijd dat wij in het westen gaan inzien dat wij

Foto Chris van de Vooren

Sting en Kayapo-chief Raoni tijdens de persconferentie in Amsterdam

ook deel hebben aan het probleem" Sting vroeg zich af wie nu eigenlijk bij wie in het krijt staat. Hij zou eerder de zaak willen omdraaien: "Brazilië heeft een regenwoud. Wij hebben onze bossen gekapt. Dit bos verschaft een groot goed, namelijk zuurstof, aan alle mensen op deze wereld. Het zuivert onze lucht, het absorbeert de koolstof die vooral door de westerse industrieën wordt uitgestoten."

Gewone mensen

Sting vermeldde tenslotte dat hij het erg belangrijk vindt dat de 'gewone mensen' doordrongen worden van de problemen die in feite de hele aarde bedreigen. "We zullen met staatshoofden praten, maar we moeten vooral met gewone mensen praten, hen overtuigen. Het is geen kwestie van een privéclub van ecologen, politici en rocksterren.

Het is iets voor iedereen." Amsterdam was slechts een van de steden die het gezelschap aandeed. Persconferenties hebben verder nog plaats gevonden in verschillende Europese hoofdsteden, in de Verenigde Staten, Japan en Australië. Wanneer deze actie niet zou slagen, heeft het in ieder geval niet aan de overtuigingskracht van de activisten geleden.

Sting en Jean Pierre Dutilleux schreven een boek over de strijd voor het behoud van het regenwoud: 'Jungle Stories, The Fight for the Amazon'. Het werd uitgegeven door Barrie en Jenkins in Londen (ISBN nummer 0 09 971540 6) en kost f 34,35. Het wordt in Nederland geïmporteerd door Nilsson & Lamm in Weesp. De royalties van het boek komen geheel ten goede aan de Rainforest Foundation.

Paul Rutten

Rainforest Foundation

Het doel van de Rainforest Foundation is geld in te zamelen om een afgrenzing van het regenwoud mogelijk te maken, waardoor het bos kan worden afgeschermd en verdere vernietiging wordt voorkomen. De Braziliaanse regering heeft haar toestemming verleend aan de plannen. Men heeft drie en een half miljoen dollar nodig (ongeveer zeven en een half miljoen gulden) om de plannen te realiseren. Het geld is nodig om een vliegtuig te kopen om te surveilleren, om uitkijkposten op te richten, bufferzones aan te planten en andere voorkomende zaken te financieren die helpen het bos te behouden. De Rainforest Foundation heeft ook een Nederlandse vestiging. Het adres is: Rainforest Foundation, Postbus 50558, 1007 DB Amsterdam. (Bank NMB Amstelveen nr. 655401591).

Vrienden

Ze hadden het netjes geregeld toen ze paraat werden. Met z'n zessen op een kamer.

Tijdens de opleiding was ze dat niet gelukt, maar hier hadden ze het prima voor elkaar.

's Maandagmorgens ontmoetten ze elkaar al in de trein en vrijdag vertrokken ze, als ze geen wacht hadden, met de trein van tien over vijf naar huis.

Daar hadden ze hun eigen leven,

meestal werd daar niet over gepraat.

Dat was iets van henzelf.

Op de kamer hadden ze een t.v. geregeld.

Samen hadden ze een abonnement op een fatsoenlijke krant.

En op dinsdag en donderdag was het vaste prik: stappen.

Nooit bleef er iemand achter, dat hoorde niet.

Samen uit, samen thuis.

Als een van de zes wat te veel aandacht aan een meisje besteedde grepen ze in en behoedden hem voor het GEVAAR.

Vrouwen pasten niet in hun leven, zij bleven eeuwig vrijgezel. Want... vrouwen waren er genoeg in de wereld, als ze zo nodig moesten dan lukte dat later ook nog wel.

Natuurlijk de pornolat hing vol. Voor het merendeel vrouwen, bloot natuurlijk. Maar ook een poster van het Nederlands elftal en twee foto's van een bodybuilder. Gaaf zoals die vent eruit zag,

vonden ze.

Echte vrienden waren ze, alles deden ze samen.

En daarom had hij tijdens een gesprek over 'de vrouwen thuis' besloten ze te vertellen dat hij niet op vrouwen viel, dat hij al twee jaar een vaste vriend had.

Ze hadden wat gegrinnikt en nog een pils genomen.

Maar nu, toen hij net op hun kamer was om iets te halen zag hij dat ze boven z'n bed een zelfgemaakte pamflet hadden gehangen: pas op, hier slaapt een flikker: AIDSGEVAAR.

Echte vrienden waren ze, alles deden ze samen...

WIKLA

Werkloosheid: onmacht en onwil

Analyse van het werkloosheidsprobleem en het werkgelegenheidsbeleid van de Nederlandse regering leidt tot de ontdekking van de 'wet van Lubbers': de beleidsinspanning is omgekeerd evenredig aan de zwaarte van het probleem. Naarmate de werkloosheid in omvang en moeilijkheidsgraad toenam, nam de aandacht voor het herstel van de werkgelegenheid af. Dit tekortschietend beleid heb ik zelf in verscheidene voordrachten en geschriften aan de orde gesteld. Het is nu ook beschreven in een indrukwekkend boek van Wessel Visser en Rien Wijnhoven: *Baan brekende politiek*.

Van 1945 tot 1972 hebben wij in ons land nauwelijks werkloosheid van betekenis gekend. Na een korte periode van herstel van de verwoestingen van de Tweede Wereldoorlog begon een periode van opleving en vernieuwing. Productie en produktiviteit namen toe, evenals werkgelegenheid, inkomens en bestedingen. Ook onderwijs, huisvesting en gezondheidszorg verbeterden. Het stelsel van sociale zekerheid breidde zich uit.

Nederland werd in korte tijd een volwassen welvaarts- of verzorgingsstaat. Ondanks de groeiende bevolking was er voldoende werkgelegenheid voor allen. Er ontstond zelfs een tekort aan personeel, dat werd vermindert door werknemers uit andere landen aan te trekken. Enkele keren bracht een recessie of een beleid van overbesteding de werkloosheid voor korte tijd op een hoogte van 3%.

Inhaalperiode

Deze gunstige ontwikkeling was voornamelijk te danken aan de economische bedrijvigheid, die na het beëindigen van de oorlog in de industriële landen noodzakelijkerwijze ontstond om aan de grote inhaalvraag naar investerings- en consumptiegoederen te vol-

doen.

Die ontwikkeling werd ondersteund door een beleid van industriële vernieuwing, produktiviteitsbevordering, vakopleiding, loonbeheersing en exportbevordering. De regeringen van sociaal-democraten (Partij van de Arbeid) en christen-democraten (Katholieke Volkspartij, Anti-revolutionaire Partij en Christelijk-Historische Unie), de 'rooms-rode' coalities garandeerden een marktbeïnvloedend optreden van de overheid, zulks op basis van compromissen tussen het ordeningsstreven van de Partij van de Arbeid en de corporatistische voorkeur van de Katholieke Volkspartij. Tijdens de recessies bestreden zij de werkloosheid door de overheidsuitgaven te verhogen, onder meer voor openbare werken.

Andere koers

Naarmate de economische problemen afnamen en de welvaart groeide, nam de afkeer van rechtse politieke partijen en ondernemers tegen het beleid van de rooms-rode kabinetten toe. Men bracht het laatste kabinet van die kleurencombinatie in de reeks in 1958 ten val. Daarna regeerden tot 1965 en van 1967 tot 1973 kabinetten van christen-democraten en liberalen (Volkspartij voor Vrij-

heid en Democratie), onderbroken door een korte regeerperiode van de christelijke partijen met de PvdA.

Met moeite kwam in 1973 een kabinet van sociaal-democraten, christen-democraten en radicalen (Politieke Partij Radicalen) tot stand met Den Uyl als minister-president. Na het verdwijnen van dit kabinet kwam een kabinet van het uit KVP, ARP en CHU gevormde Christen-Democratisch Appel en de VVD, dat een andere koers insloeg.

In 1981 ontstond een kabinet van CDA, PvdA en Democraten '66, maar de PvdA werd reeds acht maanden later uit dit kabinet gezet. Sindsdien houden kabinetten van CDA en VVD onder leiding van Van Agt en vervolgens Lubbers stevig vast aan een beleidslijn van afnemende overheidsbemoeiing en toenemende vrijheid voor ondernemers.

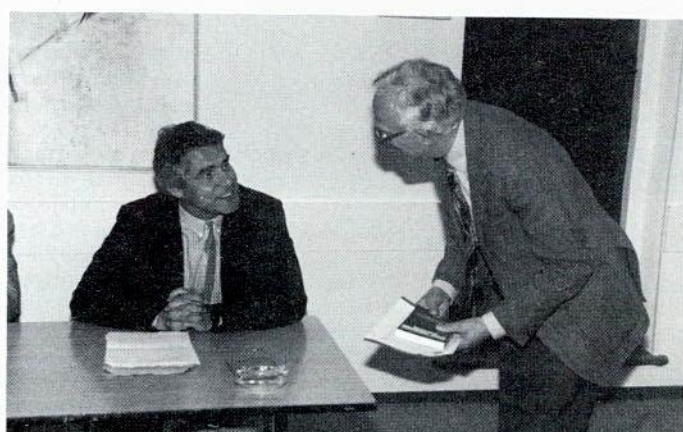
Groeiende werkloosheid

Intussen is de situatie van volledige werkgelegenheid en zelfs personeelskrapte vervangen door werkloosheid. Na 1972 is de werkloosheid gaan groeien, eerst langzaam, daarna sneller. In het midden van de jaren tachtig bereikte deze een hoogte van 830.000 personen (ingeschrevenen bij de arbeidsbureaus). Dit aantal is iets gezakt, maar lijkt zich te stabiliseren bij een getal van 770.000.

In het werklozenbestand is het aantal langdurig-werklozen meer dan evenredig gestegen: ongeveer de helft van de werklozen is reeds meer dan een jaar werkloos, een derde meer dan twee jaren en een kwart meer dan drie jaren. Velen zijn in een uitzichtloze situatie terecht gekomen, onder wie jongeren zonder ervaring, mensen zonder (voldoende) opleiding, vrouwen met een achterstand in opleiding en ervaring, mensen met een gebrek, mensen met een verouderde opleiding of eenzijdige ervaring en buitenlanders.

Overheidsbeleid

Voor deze sterk gewijzigde situatie zijn verschillende economische oorzaken aan te wijzen, zoals de internationale concurrentie, de technologische ontwikkeling, de stijgende rentelast, de stijgende kosten van energie en grond-

Tijdens de persconferentie t.g.v. de presentatie van het boek 'Baan brekende politiek' v.l.n.r. de auteurs Wessel Visser en Rien Wijnhoven, FNV-voorzitter Johan Stekelenburg en de schrijver van dit artikel Arie den Broeder.

Foto's Wim Heij

stoffen, afnemende binnenlandse bestedingen, stijgende lonen en collectieve lasten en de groei van de beroepsbevolking. Voor een deel ligt de groei van de werkloosheid echter ook aan het ontbreken van een passend overheidsbeleid.

In Nederland is nooit een actief arbeidsmarktbeleid ontwikkeld, zoals in verschillende andere industrielanden van West- en Noord-Europa. Met name de kabinetten van CDA en VVD hebben gekozen voor een beleid, dat de nadruk legde op herstel van het marktmechanisme, verlaging van de collectieve lasten en vergroting van de rendementen van de ondernemingen. Onder leiding van minister-president Lubbers is consequent in die richting gewerkt. Daardoor is de invloed van de overheid op het gedrag van ondernemers in ons land uiterst gering geworden en ontbreken ook instrumenten aan de vraagzijde van de arbeidsmarkt.

Het behouden, scheppen en spreiden van werkgelegenheid (arbeidsplaatsen) wordt dus geheel aan de beslissingen van de ondernemers overgelaten. De overheid opereert slechts aan de aanbodzijde van de arbeidsmarkt, met name door scholingsmogelijkheden aan werklozen aan te bieden en subsidies te verstrekken aan ondernemers die langdurig-werklozen willen plaatsen. Het effect van dit beleid op de opheffing van de werkloosheid is uiterst bescheiden in verhouding tot het grote aantal moeilijk plaatsbare werkzoekenden.

Blijvend negatief beeld

Uit het voorgaande blijkt dat de Nederlandse regering niet werkelijk ernst maakt met het werkloosheidsprobleem, maar de oplossing ervan afhankelijk stelt van het algemene economische herstel in de nabije en verdere toekomst. Daardoor zal de werkloosheid nog lang op een hoog peil blijven, want de werkgelegenheid groeit langzaam, terwijl de beroepsbevolking nog vele jaren flink blijft groeien.

Het hier geschetste negatieve beeld van het Nederlandse werkgelegenheidsbeleid vindt een duidelijke bevestiging in de studie van de politicologen Wessel Visser en Rien Wijnhoven, waarvan zij de resultaten onlangs hebben gepubliceerd, in hun boek met de woordspelige titel 'Baan brekende politiek'. Hun studie is gebaseerd op uitvoerige interviews met 25 personen die het sociaal-economische beleid van het kabinet-Den Uyl en daarna de kabinetten-Van Agt en Lubbers van zeer dichtbij hebben meegemaakt, met name als politicus, topambtenaar, vakbondsbestuurder of vertegenwoordiger van de ondernemers. Uit de analyse van al deze indringende en openhartige gesprekken wordt zichtbaar, hoe centrumrechtse politici, een groep topambtenaren en ondernemers stelselmatig hebben gewerkt aan ombuiging van een beleid van enige overheidsregulering naar een beleid van marktregulering.

Baan brekende politiek

De onderzoekers tonen aan, dat de genoemde beleidsvoerders niet werkelijk prioriteit hebben verleend aan het doel van volledige werkgelegenheid. Zij zien daarvoor te goed de voordelen van werkloosheid: matiging van looneisen en andere eisen van de vakbeweging, winstherstel, flexibilisering van de arbeidsmarkt, terugtreden van de overheid ten gunste van de vrije markt. Volledige werkgelegenheid zou weer tot loonstijging leiden en de macht van de vakbeweging doen terugkeren.

Zij laten zien dat het doel van volledige werkgelegenheid al in 1975 is losgelaten. Toen al, in een kabinet met PvdA, ontstond een tweespalt tussen de sociaal-democraten en de anderen over het voeren van een actief overheidsbeleid ter bevordering van de werkgelegenheid enerzijds en het overlaten van de ontwikkeling aan het marktmechanisme anderzijds. Die tweespalt deed zich opnieuw voor in het kabinet-Van Agt van 1982, toen Den Uyl als minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een Werkgelegenheidsplan wilde ontwikkelen, maar op hevig verzet stuitte van zijn collega's van het CDA en van topambtenaren, gesteund door de grote ondernemers.

Visser en Wijnhoven schrijven het ontbreken van een voldoende politiek en maatschappelijk draagvlak voor het doel van volledige werkgelegenheid toe aan de effecten van volledige werkgelegenheid op de machtsverhoudingen. Volledige werkgelegenheid versterkt de positie van de vakbeweging en verzwakt de positie van de werkloosheid daarentegen verzwakt de positie van de vakbeweging en versterkt de positie van de ondernemers. Hier komt bij dat de Nederlandse welvaartsstaat een overwegend marktconform karakter had behouden, zodat er in het midden van de jaren zeventig onvoldoende ordenende en sturende beleidsinstrumenten aanwezig waren om de opko-

mende werkloosheid te bestrijden. Door de verdubbeling van de werkloosheid zagen de centrum-rechtse politieke partijen en de ondernemers kans de machtsverhoudingen te verschuiven en het beleid te richten op loonkostenmatiging, winstherstel, inflatiebestrijding en terugtrekkende overheid. In landen met een sterke vakbeweging kwam wel een marktordenende of -coördinerende welvaartsstaat tot ontwikkeling (Zweden, Noorwegen, Oostenrijk) en lag de nadruk in het beleid wel op volledige werkgelegenheid. In die landen bleef de werkloosheid op een laag niveau.

Perspectief

De twee politicologen veronderstellen dat de werkloosheid zich in het gunstigste geval op het huidige niveau zal stabiliseren, omdat de beroepsbevolking sterker zal stijgen dan de werkgelegenheid. Zij verwachten, gelet op de machtsverhoudingen, een voortzetting van het marktconforme beleid, dus geen krachtige bevordering van de werkgelegenheid.

Bij het voltooiën van hun boek hadden de schrijvers nog geen weet van de val van het kabinet-Lubbers II. Gezien de spanningen tussen het CDA en de VVD is het niet uitgesloten dat deze coalitie niet terugkeert. Bovendien kan ze door de verkiezingsuitslag haar meerderheid in het parlement verliezen. Er is dus kans op een kabinet van andere samenstelling.

Hoe groot is echter de kans op een ander beleid? Ongetwijfeld zullen de beschreven machtsverhoudingen beletten, dat de PvdA sterk gaat afwijken van de koers die door de kabinetten van CDA en VVD is bepaald. Een beleid voor volledige werkgelegenheid is dan minder een kwestie van onwil, maar niet minder een kwestie van onmacht.

Arie den Broeder

* Wessel Visser en Rien Wijnhoven: Baan brekende politiek. Kok Agora, Kampen 1989. 190 blz. f 24,75.

Het geluk van de mislukking

Op mijn zevende jaar haalde ik mijn zwemdiploma, maar vraag niet hoe. De instructeur moest me letterlijk van de hoge springplank af het water in jagen, want uit mezelf durfde ik dat niet. De afzwem-commissie zei, dat ik nooit meer van 'de hoge' af hoefde te springen. En de eerste keer op een rijpaard duurde heel kort, want of het aan mijn hoogtevrees lag, weet ik niet, maar ik viel er aan de andere kant prompt weer af. Daarna hoefde ik nooit meer op een paard.

In militaire dienst kwam op de stormbaan de jongen voor mij ongelukkig terecht toen hij van zo'n hoog klimrek afviel – de sergeant kreeg mij er met geen stok meer overheen. Op school gaf de godsdienstleraar me zwaar onvoldoende, maar even zo vrolijk bleef ik naar de Gereformeerde kerk gaan, tot ik zelf besloot dat ik daar niets meer te zoeken had.

Toen ik als gymnasiast met mijn eerste meisje naar Goethe's Faust in de Amsterdamse Stadsschouwburg was geweest, waarin geacteerd werd door de legendarische Bassermann en de piepjonge Maria Schell, kreeg ik te horen dat de opera veel mooier was. En als ik naar de bioscoop ging, dan leek het wel alsof de film die aangekondigd werd voor de volgende week, altijd veel boeiender en mooier zou worden, dan de film die ik had uitgekozen. Ik geniet nu thuis van films op de televisie.

Toen ik met het boxje, dat ik van mijn ouders had mogen lenen, mijn eerste rolletje foto's had gemaakt zei fotohandelaar Capi op het Roelof Hartplein: 'Als je weer zulke slechte foto's maakt, druk ik ze niet meer af'.

Nu worden soms kleurenfoto's die ik maak afgedrukt in Samsam, het blad voor de jeugd over ontwikkelingssamenwerking. Een befaamde Nederlandse uitgever zei eens vriendelijk maar beslist tegen me: 'Schrijven kan je niet'. Maar sindsdien heb ik tien boeken geschreven die wel zijn uitgegeven (en een zelfs door hem).

Mijn eerste radiotekst werd door Vara's Tom Pauka met een rood potlood bewerkt – er bleef geen zin overeind. Toch zei hij bemoedigend: 'een uitstekende tekst, maar kijk eens naar deze verbeteringen'. Sindsdien heb ik 3512 radioteksten geschreven.

Als ik dominee was geworden, zou ik aan deze preek een heilsboodschap

hebben verbonden, in de zin van: 'Ook al misluk je eerst, dan kun je daarna toch nog wel slagen'. Of ik zou een stichtelijk woord bedenken over de positieve waarde van teleurstellingen. Maar ik ben nooit dominee geworden

en dat lijkt me een verstandig besluit. Waarmee ik en de gelovigen gelukkig kunnen zijn.

Karel Roskam

Verloedering of sport?

Eind vorig jaar werd aan wielrenner Steven Rooks het volgende gevraagd: "Stel, jij bent tijdens het wereldkampioenschap met een Duitser, een Fransman en een Italiaan vooruit en je moet gaan bieden. Aan welke bedragen moet dan worden gedacht?"

Het antwoord van Rooks luidde: "Een wereldkampioenschap is natuurlijk heel veel geld waard. Op bedragen van twintig- tot vijf en twintig gulden de man kom je dan al gauw uit. Het is natuurlijk ook een kwestie van inschatten. Als je het gevoel hebt, dat je ze ook zo wel aankunt, ben je gek als je gaat betalen. Het eenvoudigst is natuurlijk om met zijn tweeën voorop te zitten. Dan spreek je af om samen naar de streep te rijden en er om te sprinten. De winnaar betaalt dan aan de verliezer bijvoorbeeld vijftigduizend gulden."

Ooit suggereerde Mart Smeets dat Jan Raas een combine had gesmeed. Het was aanleiding voor de Zeeuw om een jaar lang elk verbaal contact met Studio Sport te mijden. Eind vorig jaar was de situatie in het wielrennen kennelijk al zo veranderd, of was de openheid over combines zo groot geworden, dat de uitspraak van Rooks geen enkel opzien baarde.

Doping

Als het over verloedering van de (prof)sport gaat, is meestal doping het eerste thema, waaraan die verloedering wordt getoetst. Rooks zei ook daarover opmerkelijke dingen. "Een Tour rijd je niet drie weken lang op eigen kracht", was één van zijn beweringen. Maar is die doping eigenlijk wel pijnlijker dan de verregaande invloed die commercie en publiciteit (onder meer op het wielrennen) krijgen.

Het wielrennen was één van de eerste, individuele beroepssporten en heeft daarom van oudsher de reputatie dat het als eerste de doping en de commercie binnenhaalde. Jarenlang is tegen die reputatie gevochten. Een tamelijk hypocriet gevecht. Dat blijkt niet alleen uit de woorden van Rooks, maar vooral ook uit de wijze waarop wielrenners zich als clowns door de commercie laten beplakken. Je zult maar rond moeten rijden als een fietsende sandwichman. Tamelijk beschamend.

Publiciteit

En beschamender dan doping, denk ik inderdaad. De Spanjaard Delgado werd vorig jaar tijdens de Tour de France betrappt op het gebruik van probenecid, een middel dat op haar beurt het gebruik van anabole steroïden camoufleert. Het onderhavige middel stond echter nog niet op de zwarte lijst en dus kon Delgado niet worden gediskwalificeerd. Toen Steven Rooks kort na de

Tour in Spanje vertoefde, zei hij luidke, dat hij zijn gele trui aan Delgado had gegeven, als die toch was gediskwalificeerd. Een fraaie principiële stellingname van Rooks? Niks ervan. Alweer eind 1988 verklaarde hij: "Mijn opmerking heeft in Spanje enorm veel positieve publiciteit opgeleverd en daar ging het eigenlijk om."

De eerlijkheid van Rooks in deze viel te prijzen, maar hoever zijn de wielrenners niet afgezak? Welk een treurig instrument van hun sponsors zijn ze niet

geworden? Ze proberen telkens nieuwe dopingpreparaten om het vol te houden – dat is tot daaraan toe –, ze kopen concurrenten af voor de overwinning – dat is toch eigenlijk al gewoon bedrog –, en ze doen uitspraken om 'publiciteit' voor hun sponsors te krijgen. Dat is toch eigenlijk bedroevend.

Ontluisterend

Topsport kan buitengewoon mooi zijn en uitdagend. Topsport kan in mensen onvermoede kwaliteiten losmaken, topsport weerspiegelt vaak het karakter van die mensen. Topsport is soms drama, als uitingsvorm kan het op kunst lijken. Maar wat Rooks in Spanje zei over Delgado, is ontluisterender dan doping en combines bij elkaar. Het betekent namelijk, dat de huidige, door de commercie gedomineerde sport, van topsporters leugenaars en huichelaars maakt.

Topsporters moeten niet meer zichzelf zijn, nee, ze zijn de representant van hun sponsor of de woordvoerder van hun werkgever. Ze verloochenen zichzelf om degene die hun salaris verschaft, 'optimale publiciteit te verschaffen'. Natuurlijk, ze kunnen vreselijk goed en hard fietsen. Maar als ik dan weer beelden zie van de 'Voorjaarsklassiekers' (die eigenlijk nergens om gaan) of Eric Breukink in de Ronde van Italië, dan ben ik toch weer ten prooi aan een mengeling van gevoelens. Dan dringt zich althans steeds sterker de vraag op: "Waar is de topsporter die ik nog op zijn woord kan geloven?"

Hans van Wissen

*Eric Breukink
in de Giro*

Wetgever is ook werkgever

Al weer wat jaren geleden rolde de *Vervroegde Uittreding (VUT)* van de politieke kabinetstafel met een verlaging van de VUT-leeftijd van 61 naar 60 jaar. Deze vorm van peperduur vervroegd pensioen heeft tot nu toe niet veel opgeleverd. Maar politiek Den Haag blijft achter het VUT-idee staan, met het te hoog gegrepen idee dat de werkgelegenheid daardoor zou worden bevorderd en dus de werkloosheid minder zou worden. Dit heeft te maken met het feit dat dit politiek Den Haag geen inzicht heeft hoe de arbeidsmarkt er uit ziet en er uit zou gaan zien na de invoering van de VUT.

Nu zult u denken "Wat heeft een militair daar nu mee te maken?" Zo op het eerste gezicht niet veel, maar laten we het eens gaan bekijken. Dan krijgt u misschien een ander idee omtrent dat wat u nu te wachten staat.

Uitkeringswet (UKW)

Wij, vrijwillig dienende militairen gaan op ons vijftigste of vijfenvijftigste levensjaar met functioneel leeftijds ontslag (FLO). We functioneren nog wel, het heet dus eigenlijk Leeftijds Ontslag Militairen (LOM), maar in de volksmond spreken we over Uitkeringswet Militairen (UKW). Tot ons 65-ste levensjaar ontvangen we een uitkering die aflopend is van pakweg 82% tot 71% van onze laatst genoten wedde. Deze uitkering is een pensioenvervangende uitkering. Voor dit 'vervroegd pensioen' hebben we dan ook weer pakweg 35 jaar lang de hoge pensioenpremies betaald. Erger nog, van deze pensioenvervangende uitkering dragen we nog steeds premies af om op ons 65-ste levensjaar de volle veertig pensioenjaren te kunnen krijgen.

Bij het aangaan van onze militaire loopbaan hebben we er voor getekend en dienden we te weten wat de consequenties waren. Je hebt zo'n 35 jaar geleden een contract getekend met je werkgever. En als je dan met de LOM gaat, verzekert de werkgever je nog eens schriftelijk dat je over die en die periode dat en dat bedrag wordt overgemaakt. Contract is contract, geen centje pijn dus (denken we).

Bijverdiensten gekort

Niets is echter minder waar. Toen de minister van Defensie, onze werkgever, werd geconfronteerd met de VUT-plannen van zijn politieke vrienden, gingen de dollartekens in zijn ogen weer gloeien. Hij moest bezuinigen en dat kon alleen maar vanuit de personele hoek. Hij kwam met de volgende oplossing: "Die LOM-militairen (ex-militairen, UKW-ers) kregen tussen hun 50-ste of

55-ste en hun 65-ste levensjaar toch ook een uitkering? Ze zijn eigenlijk ook met de VUT! Mochten ze dus iets bijverdienen, dan kort ik dat op hun uitkeringen! Dan voorkom ik dat ze op de arbeidsmarkt gaan opereren met hun aanwezige 'functionele' kunde en kennis, en ik houd er wat aan over ook." Zo gezegd zo gedaan. Er werd 50% van de neveninkomsten ingehouden. Eenzijdig opgelegd, maar voor de buitenwereld met instemming van de belangenverenigingen. In 1984 ging hij nog een stapje verder met de ongebreidelde politieke bezuinigingsdrift en vindt er 80% aftrek plaats. Je werkt dus voor slechts 20%. Al wat je meer 'verdient' in het 'zweet des aanschijns' wordt gekort op je 'pensioenvervangende uitkering.' Jammer dat je nog studerende kinderen hebt of een hoge hypotheek. Die gedwongen bijverdiende grijpstuiver dient weer in mindering te worden gebracht op de duurbetaalde 'pensioenvervangende uitkering'.

Discriminerend

Nu zal een majoor of kolonel, al of niet met een academische titel, er absoluut

weinig of geen schade van hebben. Maar wat te denken van de sergeant der eerste klas? Of erger nog de korporaal der eerste klas, die een UKW heeft dat op een bepaald moment niet veel boven het minimum loon uitkomt. Heeft hij 36 jaar paraat gestaan om z'n land te verdedigen. 'Bedankt' staat er in zijn ontslagbrief.

Er is voor deze diefstal, een nietszeggende benaming gevonden, 'Anti-cumulatiebepaling'. Het zegt u niets, maar het betekent wel dat er een, op een wet gebaseerde regeling is gemaakt die voorkomt dat er een samenloop van bezoldiging en andere inkomsten kan bestaan. Nog klinken de woorden van de toenmalige Minister van Defensie Piet de Jong in de Tweede Kamer, de cumulatiebepalingen aangaande: "De militairen krijgen inderdaad geen wachtgeld, maar een pensioenvervangende uitkering, waarop volgens 'huidige' opvattingen geen anti-cumulatiebepalingen dienen te worden toegepast. Maar deze uitkeringswet heeft betrekking op een geheel eigensoortige situatie, waarbij de aard van de functie de oorzaak is voor ontslag."

Duidelijk was het niet. De amendementen van o.a. Walburg en Couzy met betrekking tot de gewraakte artikelen 5 en 6 van de Uitkeringswet hadden een streep door de anti-cumulatie moeten halen. Zij beoogden deze beperkende bepalingen voor 55 jaar en ouder te laten vervallen. Maar ze werden met zittende en opstaande verworpen. Duidelijk is het nog steeds niet, waarom deze diefstal nog bestaat.

Onrecht

Hier is het frictievlak van werkgever-wetgever duidelijk te zien. De wetgever zit in geldnood en haalt het als werkgever bij zijn personeel vandaan. De als werkgever aangegane verplichtingen, de getekende contracten, worden gewoon door de wetgever ongeldig verklaard en door een wet veranderd. Dat gaat heel gemakkelijk als de werkgever en de wetgever een en dezelfde persoon is (en de politieke meerderheid heeft). Hier is onze werkgever grensoverschrijdend en discriminerend bezig. Komt als werkgever niet voor zijn personeel op, maar als wetgever voor de politieke bezuinigingsidealen. Onze werkgever is zo iemand.

Ziet u nu het grote onrecht in vergelijking met de echte VUT-ers? Voor dit pe-

perdure (VUT)pensioen is door de gewone VUT-ers geen cent betaald. Maar u als beroepsmilitair heeft uw eigen LOM (UKW, FLO)-uitkering zelf gespaard en contractueel vastgelegd! Ziet u? Geen cent waard!

'Rechtmatige diefstal'

Naar de Ambtenarenrechter, hoor ik u al zeggen. Jammer, ook deze kan aan deze 'rechtmatige diefstal' geen eind maken. Die kijkt alleen of de wet goed is toegepast. En dat wordt door de werkgever/wetgever nu juist wel gedaan.

Zelfs in het arbeidsvoorwaarden- en werkgelegenheidsbeleid 1987/1988 waarin de VUT-leeftijd weer wordt verlaagd, wordt het geheel weer breed uitgemeten. Ja, je mag er een jaar minus een dag eerder uit, maar de samenloop van uitkeringen en bezoldiging wordt nog eens expliciet aangehaald:

'Het bedrag aan militaire geleidelijke inkomsten zal worden verrekend met de inkomsten welke hij gaat genieten uit of in arbeid of bedrijf anders dan als mili-

tair.' Deze verrekening moet je zien dat de 'militaire inkomsten' (je UKW) wordt verminderd met het bedrag van de 'civiele inkomsten plus militaire inkomsten dat de laatstelijk genoten wedde overschrijdt.'

De bedoelde vermindering bedraagt ten hoogste het bedrag van de geldelijke 'militaire inkomsten' (je UKW). Dus nooit meer dan pakweg 80% van je laatst genoten wedde!

Ja, meer kan natuurlijk niet, want meer krijg je niet als LOM-militair (UKW-er). Maar vergeet niet dat de werkgever ook de wetgever is. Een kwestie van papier en de wet neemt ook die fooi van 20% van je af. Daar werken de nadieners dan ook voor, 100% werken en maar 20%

ontvangen. Want 80% krijg je zonder te werken!

Denk er wel aan dat de wettekst spreekt over inkomsten uit of in verband met arbeid of bedrijf, **'aangevangen met ingang van of na de dag waarop zijn ontslag is ingegaan'!**

Het is maar dat je dat weet en er aan denkt.

Pieter de Jager

Raadslieden - waar en wie

Bureau

Harderwijk
't Harde
Oirschot
't Harde
Nunspeet
Rotterdam
Arnhem
Utrecht
Steenwijk
Seedorf (BRD)
Nijmegen
Seedorf (BRD)
Den Helder
Steenwijk
Breda
Den Helder
Oirschot
Stolzenau (BRD)
Hohne (BRD)
Schaarsbergen
Amersfoort
Blomberg (BRD)
Assen
Amsterdam
Vught
Breda

Naam

R. O. (Ronald) Battes
L. J. H. (Lex) Beekers
I. L. (Irma) Beijer
J. (Jacques) v. d. Blink
J. (Jan) den Boer
K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer
E. Y. (Ellen) Bremer
M. (Metske) Dekkinga
A. B. (Adri) van Deurzen
J. (Jan) Duijnhouwer
J. J. H. (Hans) Floris
R. P. (Rob) Geene
J. J. (Jaap) Geuze
W. H. (Wim) Heij
C. H. (Kees) v. d. Hilst
C. C. (Tineke) Hundling
S. P. J. (Stef) Kessels
F. G. (Frits) v. d. Kolk
B. J. T. (Ben) v. d. Linden
J. J. (Joan) Merens
B. M. (Beernoud) Moojen
J. G. J. (Jan) Nauts
W. (Wim) Reinders
H. (Hans) Schonk
G. (Gerard) Snels
J. W. F. (Jan) Sulman

Telefoon kantoor

03410-23911, tst. 2532
05255-2727, tst. 2087
040-352913
05255-2727, tst. 2087
05771-341, tst. 2492, b.g.g. 2498
010-4539911, tst. 341 of 381
085-457911, tst. 2151
030-910266, tst. 243
05210-15422, tst. 2643
09-4942814011, tst. 348
080-276154
09-4942814011, tst. 348
02230-52089 of 52405
05210-15422, tst. 2643
076-273341
02230-52089 of 52405
040-352913
09-4957613051, tst. 290
09-4950518021, tst. 480
085-532774
033-638622, tst. 4221
09-4952357600, tst. 259
05920-58499
020-5865506 of 02230-52089
073-128777, tst. 2118
076-273341

Telefoon huis

03417-56628
038-212656
013-556060
055-415846
030-945306
03480-14787
08308-1867
033-803142
05920-56502
09-494284647
04132-66346
09-4942812470
075-210012
05210-13657
013-676578
02991-3525
04760-74188
09-495761687
09-4950541631
085-458917
035-234907
09-4952356621
05921-41499
075-178421
080-240900
01853-4104

Hoofdraadsman

Stafradsman

Coornherthuis

(vormingswerkster)
(raadsman/direkteur)
(raadsman)
(vormingswerkster)

K. S. (Kees) Roza

F. (Frank) Spoelstra

C. (Carine) van Hinte

A. H. T. (Ad) Hornis

P. W. M. (Peter) Samwel

M. (Marijke) v. d. Stigchel

03404-14436

03404-14436

03404-14060

03404-14060

03404-14060

03404-14060

020-323785

05709-2575

-

030-937808

03480-20799

-

Plannen plannen plannen...

...maar de rekening loopt op

Het denken over het milieu verandert. Het kabinet Lubbers II viel wel degelijk over het aanpakken of verder in de watten leggen van een groep vervuilers bij uitstek: de autorijdende forenzen. En Neelie Smit-Kroes zei hoogstpersoonlijk dat zij het lange tijd helemaal verkeerd had gezien. De milieufreaks van de jaren zestig, zeventig en tachtig hadden in hoge mate gelijk, zo kan het niet langer, aldus de minister.

Inmiddels poetsen de politieke partijen bij voorrang de milieuparagrafen in hun verkiezingsprogramma's op. Er kan geen politieke bijeenkomst voorbij gaan of kandidaat-kamerleden prijzen

natuur en milieu zo'n beetje de hemel in. Niet dat er in de praktijk onmiddellijk veel verandert. Om te beginnen niet omdat 'de politiek' steeds vaker met een zekere argwaan wordt bekeken en ook

niet omdat de (vervuilende) praktijk van alledag maar heel langzaam en moeizaam kan worden omgebogen.

Knabbelen aan taboes

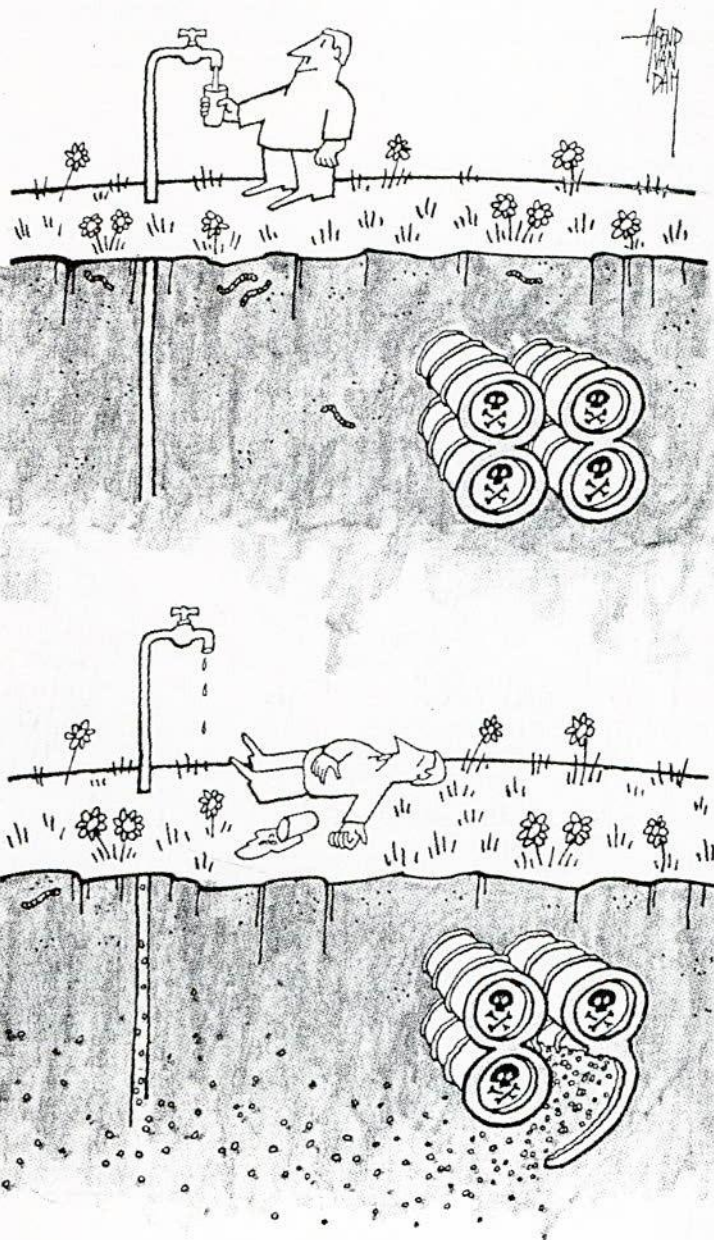
Toch, heel voorzichtig, wordt er aan een aantal taboes geknabbeld. Dat van de economische groei, dat van de vrijheid om je ongelimiteerd overal en altijd te verplaatsen, dat van de teruggang van welvaart terwille van het behoud van het leven op aarde op langere termijn. Wat boter inleveren nu, voor het brood straks.

Het vooruitgangsgeloof (een toekomst met vooral veel leuke dingen voor mensen met alles méér, beter, mooier, sneller) gaat heel voorzichtig op de helling. Milieubeschermers, humanisten, kerkvolk, economen doen daar gelukkig ook aan mee. Ze hebben daarbij overigens gemakkelijk praten. Zij staan politiek aan de zijlijn, behoeven zich niet populair te maken, geen stemmen te trekken. Bij politici is dat, zeker in verkiezingstijd, wel even anders. Want geheel vrijwillig 'inleveren', voor wie of wat dan ook, spreekt de meeste mensen niet erg aan. Zo leert nu eenmaal de geschiedenis van vele eeuwen. En daarom zal ook bij de komende verkiezingen van begin september de schone schijn worden opgehouden. We moeten wel veel voor de natuur en milieu over hebben, maar we behoeven het niet beslist allemaal anders in onze samenleving en ons persoonlijk leven te gaan doen. Zo zal ongeveer de vrijblijvende boodschap luiden.

Krimpende vrijheid

Toch, politiek betekent keuzen maken. En juist de vraag of we zo vrij kunnen blijven als de laatste tientallen jaren dringt zich steeds meer op. Terwille van natuur en milieu zou onze vrijheid wel eens belangrijk moeten worden ingekrompen. Vanzelfsprekend vindt niemand dat leuk. De opwindning over iets eenvoudigs als het reiskostenforfait duidt daar al op. Maar dat is ongetwijfeld nog maar het begin.

Breekt straks de pest uit als de auto echt wordt aangepakt? Of als het uit moet zijn met die ongelimiteerde vakanties, die met elkaar een enorme bron van milieuvervuiling zijn? Wat gebeurt als de mensen er echt niet meer op vooruit kunnen gaan, omdat alle loonruimte in de richting van natuur en milieu gaat? Wie gaat dan het gevecht aan om 'eerlijk delen' en wie zijn dan eigenlijk de deelnemers aan dat gevecht? En wat doen we, een bijna huiselijk voorbeeld, als er plotseling 'zomaar' twee kwartjes komen op blikjes bier of frisdrank. Het blik vraagt immers niet alleen bij de productie enorm veel energie, maar bij het gemakkelijk weggooien is het bovendien nog erg vervuilend ook. Het zou wel eens kunnen betekenen dat een 'beschafd' land als het onze door dat alles plotseling nogal in de war raakt en onbestuurbaar wordt.

Een soort onvermijdelijkheid als bij AIDS

Een wat oudere, professionele natuurbeschermers:

"Vergraste duinen, dode bossen, vervuilde meren? Misschien moet je op den duur wel toegeven dat met ruim 15 miljoen, vaak erg welvarende Nederlanders de zaak gewoon niet te redden is in ons kleine landje. Misschien moet je dus wel gewoon afscheid gaan nemen. Dat doe ik dan ook zo'n beetje in m'n gedachten. Als bij een goede vriend, waarmee je jarenlang optrok en die je door en door kende, maar nu toch begint af te takelen. Vanzelfsprekend: je zoekt hem nog regelmatig op, verzorgt hem bij tijd en wijle zo goed mogelijk. Je maakt er voor later af en toe nog eens een foto van. Ter herinnering. Zonder wrok neem je afscheid. Je weet dat het het logisch gevolg is van de omstandigheden. Een soort onvermijdelijkheid als bij AIDS."

Voor die kinderen, die jonge generaties, wordt het wel pijnlijk. Maar wanneer laten die nu echt eens hun tanden zien? Wanneer verdommen ze het nu eindelijk om aan dat westers vooruitgangsgeloof, dat in feite een ondergangsgeloof is, mee te doen?"

Nog geen keiharde maatregelen

Het is allemaal nog niet zover. Niemand rekent op keiharde maatregelen. De in-

houd en de strekking van het Nationaal Milieubeleidsplan is er ook nog niet naar. Voorlopig blijft er veel bij het oude. Van een echt anders getinte economie zal voorlopig wel geen sprake zijn. Het groeidenken staat daarvoor nog veel te stevig in de schoenen. Bij de Europese Gemeenschap in Brussel, bij de OESO die vanuit Parijs naar de economie van de Europese landen kijkt, bij het ministerie van Economische Zaken in Den Haag, trefpunt van ondernemend Nederland. Nulgroei, laat staan inkrimping van de economie, is daar nog volledig taboe. Bekeerlingen als Smit-Kroes zijn daar voorlopig nog niet te vinden.

De praktijk leert het iedere dag. Zie de burgemeesters die opgewekt en wel een nieuw bedrijvenplan voor hun gemeenten lanceren, zie de nog steeds blafferige autoreclame, zie de zachte wereld van de wasmiddelenpromotie, zie de veestapel die maar niet wil krimpen, zie de meer dan grootscheepse uitbreidingsplannen van Schiphol. Het gaat allemaal gewoon door.

Uitsteltechnieken

Dat het ook met de regeringsvoorstellen allemaal niet zo'n vaart loopt, blijkt wel uit de uitsteltechnieken. Eén daarvan heet advisering. Wil je een bepaalde maatregel niet onmiddellijk laten ingaan, dan vraag je een aantal instanties eerst er eens grondig naar te kijken. De Sociaal Economische Raad is zo'n orgaan dat hiervoor veel wordt gebruikt. Die instelling van werkgevers, werknemers en zgn. Kroonleden heeft zich al eerder uitgesproken voor aanscherping van het milieubeleid, maar nu blijkt dat veel toch ook een zaak van

verdeling van de centen is, zullen er alsnog wat stofwolken ontstaan. Verdeelde adviezen betekenen altijd een afzwakking van oorspronkelijk plannen en misschien liggen de politieke kaarten ook wel zo.

Een tweede uitsteltechniek is het schuiven van echte resultaten naar de middellange toekomst. We beginnen er nu aan, zo luidt dan het parool, maar niemand hoeft echt bang te zijn: de echte klappen komen pas in 1995, in 2005, in 2010. Wie dan leeft, dan zorgt. En als puntje bij paaltje komt, kan een regering altijd zeggen dat een Nationaal Milieubeleidsplan, een Nationaal Natuurbeleidsplan of hoe ze allemaal maar mogen heten, inderdaad maar plannen waren. En die komen, iedereen kan dat begrijpen, lang niet alle uit.

Oplopende rekening

Ondanks alle verwachtingen, hoop en goede voornemens zou het best eens kunnen zijn dat we voorlopig niet willen inleveren terwille van natuur en milieu. Alleen de verzamelde kleine linkse partijen hebben voldoende in hun verkiezingsprogramma's gestopt om zichzelf 'groen' te kunnen noemen. Bij de grotere partijen blijft (te) veel bij het oude. Inmiddels loopt de rekening op. Na de heiden veranderen nu de duinen in een monotone grasvlakte. En met die bomen... Als militair lig je wel eens op een beschut plaatsje op je rug. Kijk dan maar eens naar die toppen van de bomen. Al te vaak blijken ze dor en kaal en ziekelijk. Veel te jong veranderen ze van een biologisch wonder in brandhout. Veel te jong...

Frits Maas

For queen and country

Harde realiteit voor Britse oorlogsveteranen

Een probleem, dat zich ook in Amerika na de Vietnam-tragedie voordeed, komt aan de orde in de Britse produktie *'For queen and country'* van Martin Stellman. Een jonge zwarte soldaat, die jarenlang heeft gevochten voor zijn land, eerst in Dublin tegen de IRA, daarna o.a. in de Falkland-oorlog, ontdekt dat hij niet op enige hulp of erkenning hoeft te rekenen. Integendeel: een wetje uit 1981 ontnemt hem zelfs zijn staatsburgerschap. Dat is de druppel, die de emmer doet overlopen...

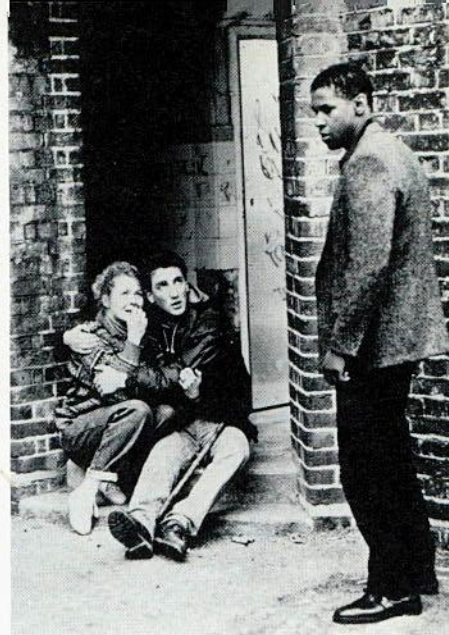
Als de film begint, maken we eerst kennis met de hoofdpersoon van de film, Reuben. Hij heeft het leger verlaten, en loopt op straat, op weg naar zijn flat in Londen. Hij is 'sadder and wiser' door de negen zware jaren als paratrooper. Hij heeft zijn vriend Fish gewond zien raken. Fish verloor een been en zit in een rolstoel. Reuben is vast van plan om een nieuw leven te beginnen, om een fatsoenlijk burger te worden. Hij begint met een bezoek te brengen aan Fish, en merkt al snel dat die zijn situatie niet aan kan. Hij heeft twee kinderen, zijn vrouw is zwanger, maar Fish wil alleen maar drinken en stappen, liefst met jonge meisjes. Reuben kan veel begrip opbrengen. Fish heeft hem ooit het leven gered. Hij beseft, dat dit niet het leven is, dat Fish verdient. Fish weigert hulp van een vroegere vriend uit het leger, Bob, die nu bij de politie zit.

Reuben probeert de draad weer op te pakken. Hij ontmoet zijn zwarte vriend Lynford opnieuw. Lynford verkeert duidelijk op het hellende vlak, met voortdurend de politie op z'n hielen.

Iets later krijgt Reuben bezoek van weer een vriend van vroeger, Colin. Die ziet er piekfijn gekleed uit, heeft een peperdure sportwagen voor de deur en een schitterend huis. Colin weigert zich aan te passen aan de depressie en is drugs-handelaar geworden. Hij probeert Reuben over te halen om met hem mee te doen, maar die is vooralsnog van plan de wet niet te overtreden.

Reuben wordt vrijwel gelijktijdig gepolst door de oudere politieman Kilcoyne, die hem vraagt of hij wil helpen bij het uitzoeken van de moord op Harry, een populaire wijkagent. Reuben begrijpt het standpunt van de politieman, maar hij kent ook andere: zijn ontmoeting met de meedogenloze racistische 'cop' Challoner maakt hem huiverig voor elk contact met de politie.

Wanneer Reuben Stacey ontmoet, lijken zijn kansen te keren. Ze is een jonge, blanke vrouw met een dertienjarige dochter die contacten heeft met een jeugdbende. Reuben en Stacey zien wel iets in elkaar, en via haar krijgt Reuben een baan als taxi-chauffeur. Wanneer Stacey ontdekt dat Reuben een revolver

heeft, maakt ze de relatie uit: haar echtgenoot schoot ook graag en zo iets wil ze niet meer meemaken.

Wanneer Reuben zijn paspoort wil verlengen, krijgt hij te horen dat hij zich geen Brits staatsburger meer mag noemen. Op zijn vierde is zijn familie vanuit een van de koloniën naar Engeland gekomen, hij heeft negen jaren van zijn leven gediend in het Britse leger, maar dat is niet genoeg. Voor Reuben is dan de maat vol. Hij heeft aan alle kanten bewezen dat hij van goede wil is, dat hij alleen maar een rustig bestaan en een betaalde baan wil, maar het wordt hem onmogelijk gemaakt. Hij bedrinkt zich samen met Fish, en wanneer ze bij Fish thuis een ambtenaar van de Sociale Dienst aantreffen, omdat hij enorme schulden heeft gemaakt, ranselen de twee verbitterde oud-strijders de man en zijn collega's volledig in elkaar. Reuben belt Colin en biedt zijn diensten aan bij een grote drugsdeal. Hij verdient er een bom geld mee, maar besluit toch om het bij die ene keer te laten. Hij geeft de helft van het geld aan Fish, zodat die uit de schulden is, en koopt van de rest een enkele reis naar St. Lucia, waar hij geboren is. Hij is echter inmiddels te zeer betrokken bij de gewelddaden van zijn vroegere vrienden en het net sluit zich onherroepelijk.

Tijdens een verschrikkelijk straatgevecht tussen politie, jeugdbendes en de maats van Reubens zwarte vriend Lynford, krijgt het verhaal zijn trieste ontknop.

Geen vrolijk avondje uit, een dergelijke film, maar toch wel zo spannend en onderhoudend gemaakt en vooral zo knap gespeeld door alle acteurs en actrices, dat je geen moment de aandacht kwijtraakt. Jammer is alleen, dat voor de hoofdrol van de zwarte Reuben een Amerikaanse ster werd aangetrokken. Denzel Washington doet het weliswaar uitstekend, maar Engeland beschikt over duizenden werkloze acteurs, die snakken naar een klus. Daar moet toch wel iemand tussen hebben gezeten die de rol minstens zo goed had aangekond? Dat zal dan de commercie wel weer zijn geweest...

Leo van Opzeeland

Denzel Washington (tweede van rechts) in *'For queen and country'*

film in 't kort

Three fugitives

De kleine komiek Martin Short kennen we in ons land nog maar uit twee films: 'The three amigos', met Chevy Chase en Steve Martin, en 'Innerspace', met Dennis Quaid. In 'Three fugitives' speelt Short de rol van Perry, een onhandige bankrover, die een overval pleegt op een bank, juist als Lucas (Nick Nolte) binnen is om een rekening te openen. Lucas is ook bankrover, maar dan een professional. Hij is voorwaardelijk vrij, en wordt begeleid door twee sociaal werkers die buiten op hem staan te wachten. Eerst moet hij geamuseerd lachen om het klunzige optreden van Perry. Maar wanneer die uitgerekend hém als gijzelaar mee naar buiten

Martin Short en Nick Nolte in 'Three fugitives'

neemt, begrijpt Lucas dat zijn begeleiders geen seconde zullen geloven dat dit geen doorgestoken kaart is. Er rest hem maar één mogelijkheid: meedoen met Perry, maar dan goed, zodat ze een redelijke kans maken om de Canadese grens te bereiken. Onderweg begrijpt hij, waar Perry het gestolen geld voor nodig heeft en er groeit langzaam maar zeker een band tussen de twee mannen en de dochter van Perry die ook in de auto blijkt te zitten. Short is een uitstekende slapstick-acteur en in Amerika al een regelrechte beroemdheid. Nolte is doorgaans niet in komedies te zien, maar als contrast tegenover de ondermaatse Short, doet hij het uitstekend. Lachen! Regie was van Francois Veber, een Franse regisseur die hetzelfde verhaal enkele jaren eerder in eigen land

maakte, met Gerard Depardieu in de rol van Lucas, en Pierre Richard als Perry.

The boost

Film is een zeer indringend, direct tot de verbeelding sprekend medium en daarom uitermate geschikt voor educatieve doeleinden. 'The boost' is een onvervalste waarschuwing tegen druggebruik en de boodschap mist z'n uitwer-

James Wood en Sean Young in 'The boost'

king niet. Al is het verhaal voorspelbaar en melodramatisch, de beide hoofdrolspelers redden de film. James Woods (o.a. uit 'Salvador' en 'Against all odds') speelt Lenny Brown, een briljante effecten-makelaar die in New York niet aan de slag komt. Hij krijgt een aanbod om in Los Angeles te komen werken, waar het hem door het fiscale klimaat tijdelijk zeer voor de wind gaat. Zijn vrouw en zijn werkgever geloven heilig in hem en hij maakt alle beloften waar. Totdat er een verandering in de belastingwet wordt doorgevoerd. Opeens worden de beleggers huiverig en voor Lenny keert het tij. Om de spanningen aan te kunnen begint hij met 'één klein snuifje' cocaine en dat is natuurlijk het begin van het einde. Zelfs zijn aanbeden vrouw verruilt hem uiteindelijk voor de arts die haar behandeld heeft, nadat ze door Lenny mishandeld is. Sean Young, mooie en snel stijgende ster, speelt de vrouw. Het moordende klimaat in de financiële wereld grijpt je af en toe naar de keel. Daar heeft iedereen wel een steuntje in de rug bij nodig, maar dan natuurlijk niet dat éne steuntje... Regie was van Harold Becker.

Dead calm

Film liefhebbers die dol zijn op pittige thrillers, zoals Alfred Hitchcock ze maakte en vooral Brian de Palma ze nog altijd aflevert, zullen zeker genieten van 'Dead calm', een Australische productie onder regie van Phillip Noyce. Sam Neill speelt een marine-officier die zijn vrouw meeneemt voor een tocht op hun jacht. Kort tevoren is hun zoontje

Nicole Kidman en Sam Neill in 'Dead calm'

omgekomen bij een auto-ongeluk en zijn vrouw is zeer labiel. Maar wat een rustige reis had moeten worden, mondt uit in een nachtmerrie wanneer het stel op de spiegelgladde zee een jongeman in een bootje oppikt. Hij vertelt een verward verhaal over het schip waar hij vandaan komt. Het ligt enige honderden meters verder weg, en de hele bemanning zou aan voedselvergiftiging zijn bezweken. De officier gaat poolshoogte nemen, en treft op het schip gruwelijke sporen van een meervoudige moord. Inmiddels is zijn vrouw, die met de passagier op hun eigen jacht is achtergebleven, er ook van overtuigd geraakt dat er aan de jongen meer dan één steekje los is... Vooral het camerawerk in de film is zeer fascinerend en kunstzinnig, en verhoogt de spanning nog eens extra. Mooie rollen van de drie hoofdrolspelers: behalve Neill ook nog de debuterende Nicole Kidman en Billy Zane.

Camille Claudel

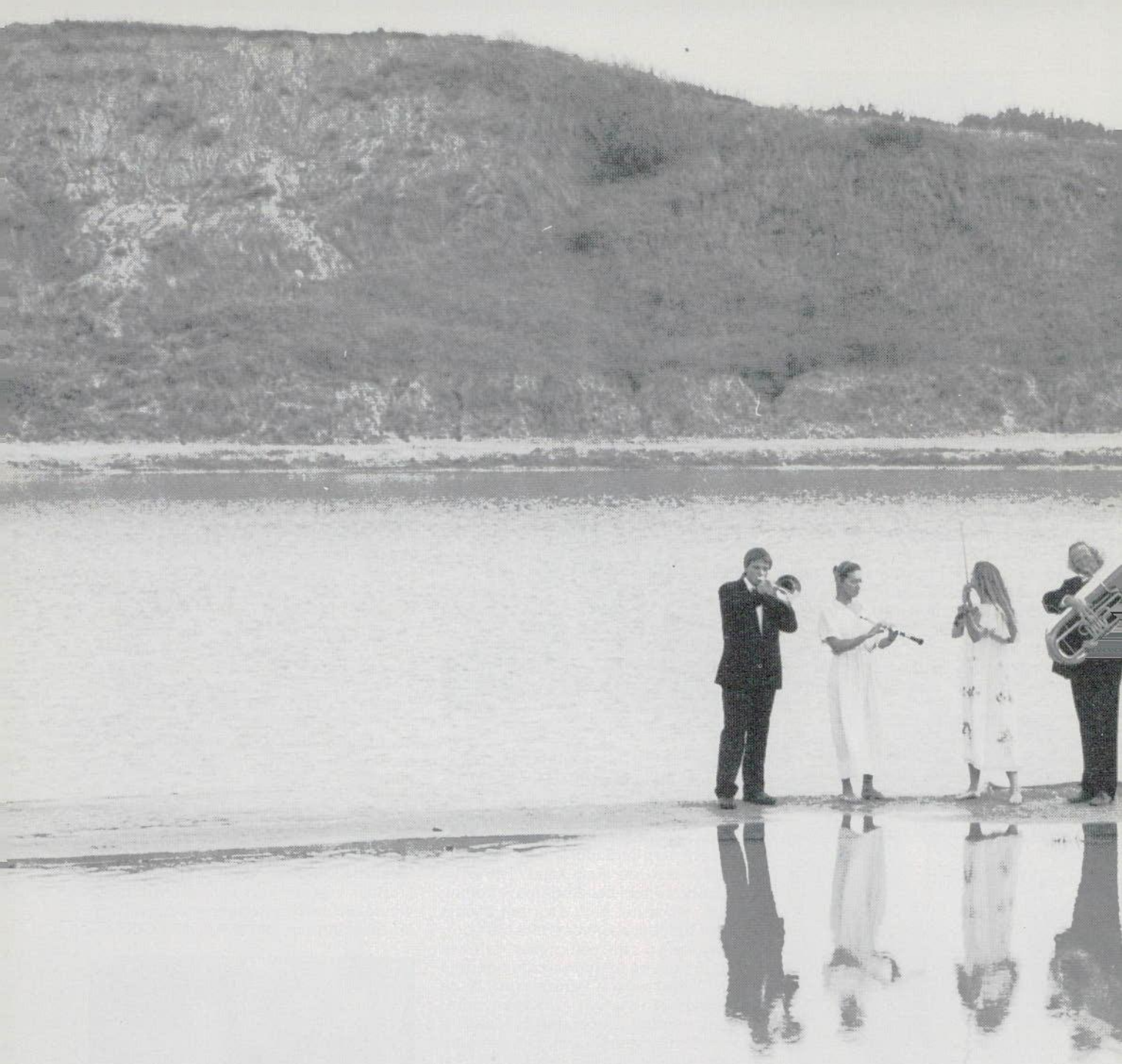
Al die Cèsars waren iets te veel eer voor 'Camille Claudel', de film die de grote klapper van dit jaar in Frankrijk betekende. Bruno Nuytten schetst breed, bijna Amerikaans, het leven van Camille

Gerard Depardieu en Isabelle Adjani in 'Camille Claudel'

Claudel, leerlinge en minnares van de beroemde beeldhouwer Auguste Rodin. Camille was minstens zo begaafd als haar tutor, maar in de vorige eeuw was er voor zelfstandig denkende, artistieke vrouwen geen plaats. De laatste dertig jaar van haar leven sleet Camille in een gesticht, nadat Rodin de relatie had beëindigd. Isabelle Adjani komt in de hoofdrol redelijk uit de verf: haar karakter als Camille wordt van alle kanten belicht. De rest van de cast, inclusief Gerard Depardieu als Rodin, blijft een-dimensionaal. Een zeven min, meer verdient de film niet, maar als historisch document is hij zeker de moeite waard.

L.v.O.

EGO wenst zijn lezers ee

heel plezierige vakantie

Opening nieuwe HMT in Seedorf door staatssecretaris Van Houwelingen

De bouw van het tweede deel van het nieuwe HMT in Seedorf zal half juli gereed zijn. Het gebouw wordt dan opgeleverd en overgedragen aan de Stichting Humanistisch Thuisfront in Zwolle.

Vanaf half juli tot begin september zullen de nieuw bijgekomen ruimten in het HMT moeten worden ingericht, deels met oude en deels met nieuwe inventaris, afhankelijk van de geldmiddelen van de stichting.

Het bestuur van de Stichting Humanistisch Thuisfront heeft (demonstratief) staatssecretaris van Defensie J. van Houwelingen uitgenodigd om de opening van het nieuwe HMT te verrichten. Deze opening zal plaatsvinden op vrijdagmorgen 8 september 1989.

Foto's Wim Heij

H. M. T.

SEEDORF

1989

Wild douchen

In de vakantie leven mijn vriendin en ik meestal erg eenvoudig. We kamperen altijd in een heel klein tentje dat we zomaar ergens opzetten. We hebben wel eens op een vuilnisbelt gestaan en ook wel eens achter een verlaten fabriek en zelfs een keer in een bocht van een weg. Ons eten koken we in één pan. Meestal iets met uien, bonen, tomaten en kaas. Als het donker begint te worden doen we onze zaklantaarns aan om nog een poosje te lezen. Mijn vriendin legt de zaklantaarn dan voorzichtig op haar schouder en tilt haar boek op tot ze het precies in de lichtstraal heeft. Ikzelf klem mijn zaklantaarn tussen mijn knie en mijn borst. Na een half uur heeft mijn vriendin lamme armen en ik een stijve nek en dan gaan we naar bed. Ongeveer negen uur is het dan, maar we slapen toch meteen in en worden helemaal niet vroeger wakker dan thuis.

Als je wild kampeert, dus niet op een kampeerterrein, kun je je 's morgens niet uitgebreid wassen. Gelukkig kunnen wij er allebei goed tegen om ons een tijdje niet te wassen. Op het laatst poets ik niet eens mijn tanden meer. We gaan natuurlijk wel iedere dag zwemen, maar van zeewater word je niet erg schoon. Speciaal je haar gaat er stijf van op je hoofd zitten, en na een tijdje wil mijn vriendin dat we een douche gaan zoeken. Een wilde douche, want iemand die wild kampeert wil natuurlijk ook wild douchen.

Met onze handdoeken en shampooeflessen in een plastic tas lopen we een hotel in alsof we daar thuishoren. Soms heb je in zo'n hotel een zwembadje en daar is dan meestal ook een douche te vinden. Die douche is natuurlijk niet bedoeld om je haar te wassen en soms zit er niet eens een echt afvoerputje onder, zodat er al gauw een streep schuim onder het deurtje tevoorschijn komt. Je moet altijd klaar zijn met haar wassen voordat die streep bij de rand van het zwembad is. Even later lopen we met vergewassen hoofden weer buiten. We voelen ons dan opgewekt en tevreden, net of we iets heel moedigs hebben gedaan. Op de avond van zo'n dag gaan we meestal eten in een sjiek restaurant. Je heb daar altijd mensen die je schoenen willen poetsen of een roos willen verkopen (of een krant die je niet kunt lezen of een lot voor een zogenaamd goed doel) of die een foto van je willen maken terwijl je een aap vasthoudt, en die geven we allemaal een beetje geld. Dus die denken dan weer dat wij heel erg rijk zijn. Terwijl wij op de andere vakantiedagen juist spelen dat wij heel erg arm zijn. In het echt zijn we iets tussen arm en rijk in. Maar daar is niets aan. Dat is bijna iedereen.

Tom Pauka

?

vragen staat vrij

Of je nou naar de TV kijkt of de krant leest:

het maatschappelijk leven wordt beheerst door behoeften; behoeften naar meer:

- een mooiere nieuwere auto
- kleding volgens de laatste mode
- langere en verre vakanties
- nog meer, nog andere luxe goederen, nog meer wegwerpartikelen, nog mooiere verpakkingen.

Wat mag het kosten?

Wat is de prijs die wij ervoor moeten betalen?

Er zijn zoveel zaken waar mensen ook behoefte aan hebben:

- dat de lasten en zorgen die bij het leven horen voor zoveel mogelijk mensen draagbaar en hanteerbaar zijn; dat er geld is om te leven voor hen die aangewezen zijn op uitkeringen; dat we kunnen blijven zorgen voor een goede gezondheidszorg en onderwijs voor allen;
- dat het voedsel van goede kwaliteit is, weinig verontreinigd door milieu of bestrijdingsmiddelen niet of minimaal bewerkt is met conserveringsmiddelen, smaak en kleurstoffen;
- dat de lucht zuiver is;
- dat er voor toekomstige generaties een leefbare wereld blijft, zowel met

betrekking tot grondstoffen als tot het milieu;

- dat mensen niet dagelijks neerslachtig en angstig hoeven te worden van chemische en luchtverontreiniging, nucleair afval, onverantwoorde ontbossing, verknoeien van grondstoffen.

Hoelang schuiven we de keuze voor ons uit?

Blijven we kiezen voor steeds meer?

Zijn we ervan doordrongen dat leven en aarde sterven, langzaam maar zeker?

Kiezen we voor kwaliteit van leven, ook voor de langere termijn?

Of voor steeds meer?

Wat is Uw keuze?

Steven

Nederlandse jeugd in kaart gebracht

Denken en doen van jongeren onderzocht

Zo af en toe hoor je ervan op de radio en televisie of lees je erover in de krant. Er is een onderzoek gedaan naar het gedrag van de hedendaagse jeugd. Onlangs werden de resultaten van het onderzoek 'Jeugd '89' bekend, dat aan het eind van 1988 door Paul Sikkema voor het Amsterdamse bureau Inter/View werd verricht. Paul Rutten bekeek het onderzoek wat nader voor EGO en geeft hieronder een overzicht van de opzet en enkele opvallende resultaten.

Mensen van Inter/View bezochten 973 Nederlandse jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 24 jaar aan huis om ze over een groot aantal zaken te ondervragen. De jongeren werden zo uitgekozen dat de groep ongeveer op dezelfde manier is samengesteld als de totale groep van Nederlandse jongeren. Er werd bijvoorbeeld op gelet dat de verhouding tussen het aantal jongens en meisjes en tussen de verschillende leeftijden in de onderzochte groep gelijk was aan die in de totale groep jongeren.

Er woonden aan het begin van 1988 zo'n 3.050.000 jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 24 jaar in Nederland. Een jaar daarvoor waren het er nog 110.000 meer. De groep jongeren wordt steeds kleiner, omdat er minder kinderen geboren worden.

Opvattingen

De jongeren werden over een groot aantal onderwerpen ondervraagd.

9% van de jongeren tussen 18 en 24 jaar rijdt wel eens auto met een glaasje teveel op

Burgerlijk

Uit het onderzoek blijkt dat tamelijk veel jongeren veel waarde hechten aan een traditionele levenswijze. Van alle jongeren zegt 23% trouwen erg belangrijk te vinden, terwijl 37% zegt het gewoon belangrijk te vinden. Kinderen hebben en opvoeden vindt 30% erg belangrijk, 48% vindt het gewoon belangrijk. Een gelukkig gezinsleven vindt 50% van de jongeren erg belangrijk, 39% vindt dat gewoon belangrijk.

Uit het onderzoek komt naar voren dat 46% van alle jongeren meerdere of alle van de bovengenoemde zaken belangrijk vindt, zijn kunnen beschouwd worden als burgerlijke jongeren.

Ik-gericht

Van alle jongeren zou je 39% als ik-gericht kunnen aanduiden. De ik-gerichten vinden het belangrijk om zich als mens te kunnen ontplooiën, aandacht voor zichzelf te kunnen hebben, nieuwe dingen te kunnen meemaken en van seks te kunnen genieten. Dat laatste is voor 17% van de jongeren erg belangrijk, terwijl 49% dat gewoon belangrijk vindt. Van alle jongeren vindt 10% genieten van seks niet belangrijk, terwijl 24% het niet weet of daar geen mening over heeft!

Maatschappijcritici versus carrièremakers

In het totaal kan een groep van 16% als maatschappijkritisch worden aangeduid. Zij zijn voor een eerlijkere verdeling van de macht en de inkomens in de samenleving. Zij spreken zich ook uit voor een samenleving waarin iedereen kan meebeslissen. De groep die sterk gericht is op een carrière en op het leiden van een luxe leven staat recht tegenover de maatschappij-critici. Ze zijn wat omvang betreft echter gelijk, 16% van alle jongeren.

Autonoom

Als laatste groep worden in Jeugd '89 de autonome jongeren onderscheiden. Tot deze groep kan 10% van alle jongeren gerekend worden. Zij willen zelf uitmaken wat wel en niet mag, niet aan regels gebonden zijn en op de eerste

plaats zorgen dat ze zelf een leuk leven-tje hebben.

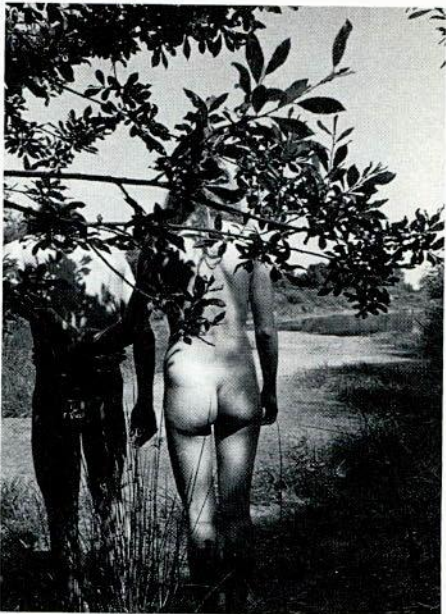
Gedrag

Behalve naar de opvattingen van jongeren over allerlei zaken is ook naar hun gedrag geïnformeerd.

Alcohol

Zo komt uit Jeugd '89 onder meer naar voren dat 65% van de jongeren wel eens alcohol drinkt. Van alle jongeren drinkt 8% dagelijks of vrijwel dagelijks, 13% op twee of drie dagen per week en 16% gemiddeld op één dag in de week. Slechts 5% denkt wel eens "Ik drink teveel alcohol".

20% rijdt wel eens met iemand die teveel op heeft mee in de auto. Bij 9% is dat regelmatig voorgekomen. Bij de jongens tussen 20 en 24 heeft 30% weleens met iemand meegereden die te diep in het glaasje heeft gekeken. Van de jongeren die 18 of ouder zijn heeft 9% zelf weleens achter het stuur gezeten met een glaasje teveel op. Bij 15% van de jongens tussen 20 en 24 jaar is dat wel eens voorgevallen.

Bijna 400.000 Nederlandse jongeren vertonen riskant seksueel gedrag

Seks

Van de jongeren zegt 44% wel eens met iemand naar bed te zijn geweest. Voor de groep tussen 15 en 19 jaar is dat 37%, voor de groep van 20 tot en met 24 jaar is dat zo'n 70%.

Ook werd de jongeren gevraagd of ze in hun seksueel gedrag rekening houden met het feit dat er zoiets als aids bestaat. Van de jongeren zegt 18% dat men een vaste partner heeft, waarvan men zeker is dat die geen aids heeft. Altijd een condoom gebruiken is het devies van 12% van alle jongeren, terwijl 2% minder vaak van partner wisselt. 8% doet wat anders of wil het niet zeggen. 13% van de jongeren houdt het niet bij één partner en verklaart tegelijkertijd geen maatregelen te nemen tegen aids. Dit houdt in dat zo'n kleine vierhonderd duizend jongeren in Nederland riskant

Foto's Gerard van Erkelens

seksueel gedrag vertonen!

Politiek

Interesse voor politiek bestaat bij ongeveer een derde van alle jongeren, een derde is matig geïnteresseerd en een derde niet. Meisjes interesseren zich minder voor politiek dan jongens. Aktievoeren, staken, demonstreren en bezetten is volgens ruim 70% van de jongeren toegestaan, 26% heeft zelf wel eens actie gevoerd.

Opvallend is verder dat 29% van de jongeren verklaart dat popmuziek hen, via projecten als Live Aid en het Mandela festival, meer op de problemen van de wereld wijst dan de Nederlandse politiek. 31% vindt dat de politiek te weinig doet voor jongeren.

De politieke thema's die jongeren het meest bezighouden zijn: de toestand van de natuur in Nederland (89%), de problemen in de derde wereld (88%), de vrede en veiligheid in de wereld (86%), discriminatie en racisme (84%) en de zin en betekenis van het leven (82%).

Mode en muziek

Kleding blijkt voor 34% van de jongeren erg belangrijk te zijn, terwijl 47% kleding gewoon belangrijk vindt. Muziek

is voor 35% erg belangrijk en voor 42% gewoon belangrijk.

Hieronder volgt een lijstje van de meest favoriete popmuzikanten en -groepen onder de Nederlandse jongeren aan het eind van 1988. Tussen haakjes is het percentage vermeld dat de betreffende groep of artiest als meest favoriete aanmerkte.

- 1 Michael Jackson (14%)
- 2 U2 (14%)
- 3 Dire Straits (9%)
- 4 Whitney Houston (9%)
- 5 UB40 (9%)
- 6 Level 42 (8%)
- 7 Prince (7%)
- 8 George Michael (6%)
- 9 Madonna (4%)
- 10 BZN (4%)

De meest favoriete muziekstijlen zijn: disco (17%), hitparademuziek (7%), ballads/easy listening (6%), 'gouwe ouwe' (6%), en reggae, steel, ska, salsa, calypso (6%).

Het onderzoek werd door Inter/View uitgevoerd in opdracht van een viertal bedrijven (AMRO-bank, Mediasafe, Perscombinatie en de Weekbladpers), de

Jongeren vinden de toestand van de natuur in Nederland het belangrijkste politieke thema!

NOS en het Ministerie van Justitie. In het onderzoek zijn ook een groot aantal vragen opgenomen die informatie opleveren specifiek bestemd voor de bovengenoemde opdrachtgevers. Die informatie wordt niet openbaar gemaakt.

Paul Rutten

OMSTREDEN ZAKEN

Hieronder volgt een lijstje van zaken waar jongeren in Nederland erg over van mening verschillen. Aangegeven is welk percentage van jongeren het eens is met de uitspraak (voor) en welk percentage het er niet mee eens is (tegen). Het percentage jongeren dat het niet weet of geen mening heeft is weggelaten.

	VOOR	TEGEN
maximaal 40 uur werken	42%	25%
verkleining van de inkomensverschillen	35%	39%
luxe leven leiden	41%	32%
op de eerste plaats leuk leven	42%	31%
zelf uitmaken wat wel en niet mag	39%	31%
niet aan regels gebonden zijn	34%	31%

De informatie die in dit artikel is weergegeven is afkomstig uit: Jeugd '89. Levensstijlen en Psychografische stijlen van jongeren, Inter/View, maart 1989, van de hand Paul Sik-kema. Het adres van Inter/View is Overtoom 519-521, 1054 LH Amsterdam.

De smaak van geld

"Als jij het niet doet, dan doet een ander het wel..."

Money, money, money... All you need is...

Zonder geld kun je niets, met geld kun je alles.

Die uitspraak hoor je wel eens. Er zit iets in, maar helemaal klopt het ook niet. Zonder geld of andere betaalmiddelen kun je in de winkel geen dingen krijgen, maar je kunt wel zonder geld van de natuur genieten of van mensen om je heen.

Als je 't geld er voor hebt, kun je de mooiste dingen kopen, maar het allermooiste wat er tussen mensen kan zijn, liefde, kun je niet met geld kopen. Dan krijg je hooguit financiële afhankelijkheid met een gemaakt-aanhankelijke glimlach.

Geld. Hoe wil je er aan komen, wat wil je ervoor doen en wat zet je ervoor opzij? Wim Reinders vroeg het aan twee jongen mannen, die liever anoniem bleven. Gefingeerde namen, maar een waar verhaal: over geld dus!

Fred heeft na de lagere school de lts-C-stroom gedaan en wilde daarna een avondcursus voor aannemer volgen. Dat leek hem wel mooi. Maar hij had er weinig tijd voor, omdat hij met andere dingen bezig was om zo snel mogelijk wat geld te verdienen. En als je cursussen volgt, kun je op hetzelfde moment je beurs niet vullen. Daarvoor moet je werken en dat doet Fred het liefst zwart. Eerst bij een bollenboer, later in een handeltje met laro's (landrovers) die buiten de officiële kanalen om verkocht werden.

Karel volgde een opleiding aan de Rijn- en binnenvaartschool na de lagere school en 2 jaar elektrotechniek op de lts. Daarna is hij gaan varen en heeft aan boord via het leerlingensstelsel bijna alle mogelijke diploma's voor de binnenvaart gehaald. Maar na vier jaar ziet Karel het varen niet meer zitten. In z'n vrije tijd ging hij door de week de stad in en in het weekend verdiende hij op het schip van z'n vader wel eens een zakcentje bij. Die heeft zelf een schip en als Karel zou blijven varen wil hij dat ook. Dat is echter niet mogelijk, want de vrachtprijzen zijn zo laag dat je 7 dagen per week dag en nacht moet doorvaren om een goede boterham op een eigen schuit te verdienen. En dat gaat Karel te ver. Werken bij een rederij zou ook kunnen, dan moet je echter je leven lang varen op een boot van een ander. Dat lukt hem niet.

Maar met zijn diploma's zou Karel ook een baan als machinist bij de spoorwegen kunnen krijgen. Daar is hij nu aan het solliciteren.

(On)eerlijk

Je kunt op allerlei manieren, in honderden beroepen, je geld verdienen. En geld kun je op een eerlijke manier verdienen en op een oneerlijke manier.

Mijn vraag aan Karel en Fred is, hoe zij het beleg op hun brood in de toekomst willen verdienen. Die vraag is in het voorgaande voor een deel al beantwoord en op die antwoorden gaan we nu dieper in.

Fred: "We hebben wel eens wat geprobeerd via lege BV's, maar dat is erg moeilijk, daar moet je echt in thuis zijn. Je moet ook heel snel zijn, want de fiscale recherche doorziet de truckendoos ook steeds sneller. Ze komen er gauw achter, zodat je er alles van af moet weten om ze voor te zijn. Dat ben ik nu niet. Maar de mooiste manier om geld te verdienen vind ik om de mazen van de wet te vinden en daardoor flink geld te verdienen. Er zit spanning in, je verdient snel, en als je 't goed doet ben je in een redelijke tijd binnen. En dan is het verkassen en een lekker leventje opbouwen."

Deze manier van geld verdienen staat Karel absoluut niet aan: "Ik houd het liever eerlijk. Ik pak liever flink aan, ik heb geen hekel aan werken. Het kan wel spannend zijn om de belasting te ontduiken, maar ik zie dat absoluut niet zitten. Dat doe je gewoon niet op zo'n manier. Als machinist bij de NS word je niet rijk, maar je verdient je geld wel op een eerlijke manier. En ik kan wel eens wat bijverdienen in een vrij weekend als de rederij een machinist nodig heeft op een schip. En dat gaat dan niet zwart, dat hoeft ook niet, want een boot stilleggen is veel te duur."

Je voelt je rijk

Tussen rijk en rijk zit een heel verschil. De een voelt zich rijk met een leuke baan en de ander heeft daar een paar luxe huizen en dure auto's voor nodig. Fred wil een kast van een huis met aardig wat logeerkamertjes en ergens een chaletje. Een feestje moet er af en toe ook gegeven worden.

Karel wil graag een goeie baan, een eigen huis, een auto en op vakantie kunnen gaan. Dan is hij tevreden.

Wanneer Fred z'n wensen wil bevredigen, heeft hij heel wat meer geld nodig dan Karel. En van lege BV's heeft hij niet genoeg verstand. Hoe wil hij aan zoveel geld komen?

Fred: "Ik ben geen gewiekst advocaat en ik heb ook geen startkapitaal van 50- of 100-duizend gulden voor een lege BV. Maar het liefst zou ik op die manier m'n geld verdienen. Ik ken wat van die mensen, die kunnen me misschien helpen. Dan kun je bijvoorbeeld met een lege BV (een firma die alleen op papier bestaat, zonder gebouwen of werknemers) vlees opkopen, dat je wat grenzen over laat gaan waardoor je subsidies vangt van de EEG. Met vleesafval lukt dat soms ook wel, dat wordt niet zo goed gekontroleerd."

Dan licht je de boel dus op.

Fred: "Ja, okay, dat is niet eerlijk. Maar dat is voor mij geen reden om het niet te doen. Er zijn mensen met een mooi jasje aan, ze doen zich heel netjes voor, maar ze halen heel wat meer dingen uit dan ik zou kunnen. Dan denk ik bij me zelf: Zolang ze niet gepakt worden, zijn het goeie kerels. En waarom zou ik het ook niet op die manier doen?"

Karel: "Dan ben je met oplichting bezig. En wie licht je op? Dat kan ook de gewone burger zijn, die belasting moet betalen."

Fred kent iemand die met z'n lege BV, vlak voordat die failliet ging, veel materiaal kocht van een bedrijf en de opbrengst van de verkoop meteen doorstuurde naar het buitenland. Dat bedrijf heeft geen cent gezien en is later kapot gegaan. De eigenaar van de lege BV had nog even flink wat verdiend.

Karel: "Nou zeg, dat is leuk... Dan help je zo iemand naar de bliksem. Waarom kun je dat bedrijf niet gewoon laten bestaan?"

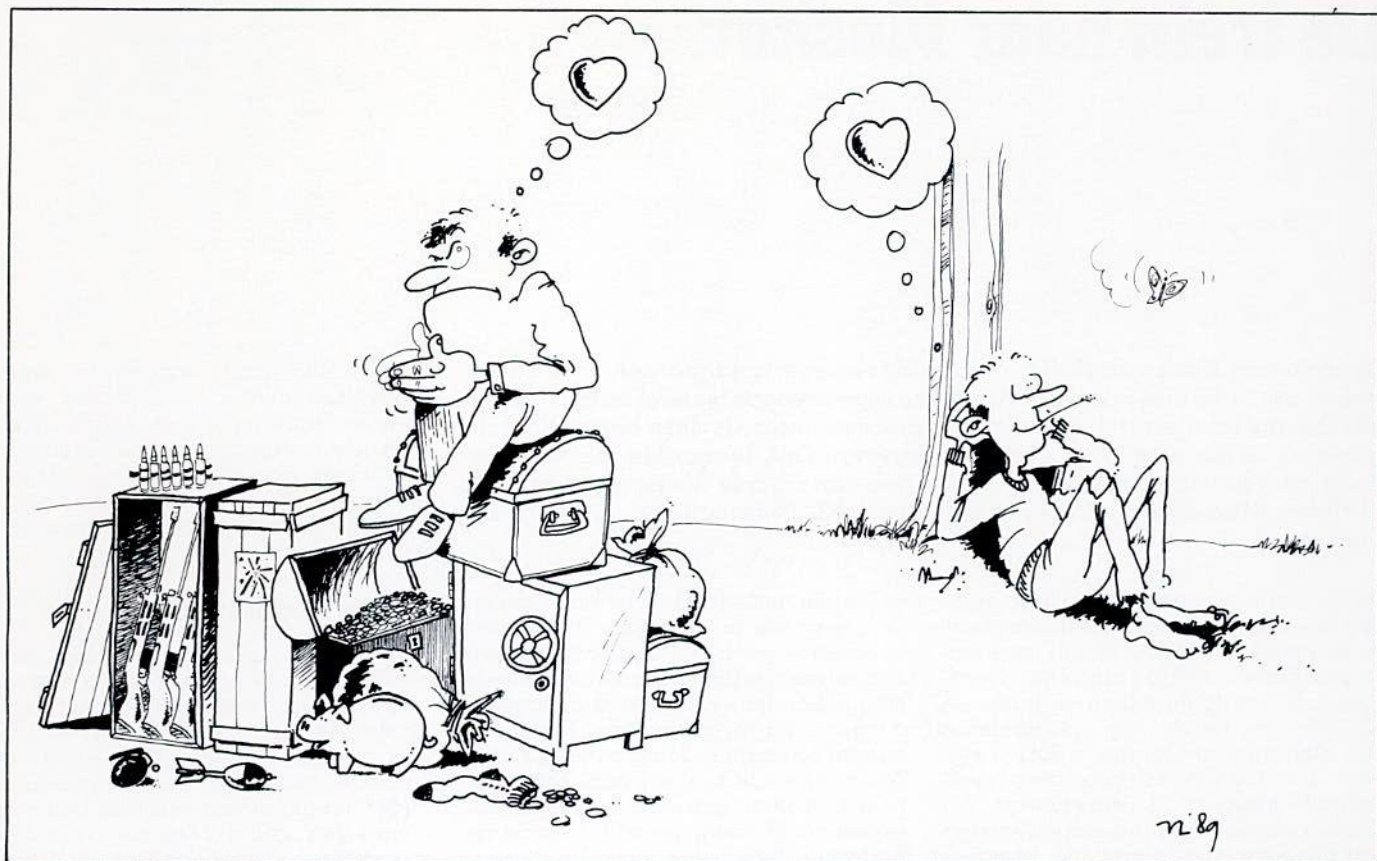
Fred: "Laat ik het zo zeggen: Als iemand zo stom is daar in te trappen, dan is het typisch geen goeie zakenman. Het is gewoon zaken doen, het gaat om het geld, nergens anders om."

Karel: "En ondertussen maakt zo iemand mensen werkloos, mensen komen op straat te staan en moeten van een uitkering rondkomen. Ik zou dat niet kunnen en willen ook."

Fred: "Ik heb daar geen moeite mee."

Zwart geld, rood geld

Wanneer militaire vlieg- en voertuigen e.d. afgeschreven zijn, dan gaan ze de verkoop in. Soms worden ze bijna weggegeven, zoals een aantal gevechtsvliegtuigen aan Turkije, waar niet iedereen zo blij mee was. Die militaire voertuigen zijn dus vaak nog wel te gebruiken, vooral door arme landen of guerrilla-groepen. En op een illegale manier is er dan nog wat extra's bij te verdienen voor de tussenhandel. Fred zou daarvoor wat reisjes maken naar omringende landen om de verkoop te helpen regelen. Maar voor het zover was, werd de zaak opgedoekt. Hij hielp

wel om de voertuigen in orde te maken voor de verkoop. Hij weet wel dat die voertuigen niet gebruikt worden om er goede dingen mee te doen, maar dat maakt hem niet uit.

Fred: "Als ik in de wapenhandel terecht zou kunnen komen en m'n geld zou verdienen aan wapens waar mensen mee doodgeschoten worden, dan is dat voor mij geen probleem."

Karel: "Ik vind dat goor. Fred moet zelf weten wat hij doet, ik zal me daar niet mee bemoeien. Als ik de kans zou krijgen om op die manier geld te verdienen, zou ik het niet doen. Ik zou me er schuldig over blijven voelen als ik aan dit soort dingen mee zou werken."

Fred: "Maar als jij het niet doet, of als ik het niet doe, dan doet een ander het wel."

Karel: "Dat moet die ander maar weten. Ik doe dat gewoon niet, zo makkelijk is dat."

Fred: "Het is anders wel een bloeiende handel, de wapenhandel."

Karel: "Ja, in de dubbele betekenis van het woord."

Wanneer Fred in de wapenhandel zou zitten en mee zou leveren aan elkaar beschietende partijen, dan zou hij een oproep om geen wapens of munitie meer te leveren, niet gauw uitvoeren. Ook niet als de oorlog daarmee zou ophouden.

Fred: "Ik denk dat we dan met z'n allen afspreken: We zorgen er eerst voor dat we binnen zijn. Zo werkt dat gewoon."

Karel: "Dan is het geen zwart geld meer, dan is het rood geld."

Fred: "Zou je 't zo kunnen zeggen? Naar mijn idee niet helemaal. Als ze geen

wapens zouden hebben, zouden ze elkaar wel met bijlen en knotsen te lijf gaan."

Maar Fred erkent, dat hij nu aan het zoeken is naar uitvluchten om zijn ideeën goed te praten. Het komt bij hem neer op het idee: we leven nu eenmaal in een wereld die is zoals hij is, en waarom zou ik daar niet aan verdienen?

En Karel zegt: "Als ik doodga, kan ik het toch niet meenemen, dus wat heb ik eraan. Hij zal hoogstens in een duurdere kist liggen."

Er zit al iets in je...

De een vindt het normaal dat je verdient aan een handel waar bloed aan kleeft en de ander vindt dat goor. Hoe komt het dat mensen zo verschillend denken over het zelfde punt? Licht dat alleen aan het heel veel geld willen hebben? Om indruk te maken, om respect af te dwingen door veel huizen en auto's?

Fred: "Er zit al iets in je, als je dat soort dingen doet, denk ik. Hoe zal ik het zeggen? Je groeit er in, je begint in het klein en het wordt alsnog groter en je ziet een mooie toekomst voor je. Het riskante is ook aantrekkelijk, als je ver door gaat, kan het je leven kosten. Naast het geld zoek ik ook de spanning, vooral in het begin. Later doe je dat soort dingen zelf niet meer. 't Is net als in een gewoon bedrijf, je begint van onderen en klimt langzaam naar boven. En op een bepaald moment kun je misschien overstappen naar de legale wapenhandel." Karel snapt daar niets van. Want dan is de spanning van het illegale er toch af.

Profiteren?

Wanneer je in de illegale handel rijk wilt worden, moet je eerst een soort dubbelleven leiden. Overdag moet je een gewone baan hebben en wat je illegaal verdient, moet je niet laten zien. Anders gaan er op de 'verkeerde' plaatsen belletjes rinkelen. Het geld moet Nederland uit en jijzelf later ook als je ervan wilt genieten. En er zijn landen genoeg waar je terecht kunt, zegt Fred. Dat is niet zo moeilijk.

En als hij daar dan een mooi huis heeft, zou Karel dan niet een paar weken bij hem op vakantie willen komen?

Ja, natuurlijk wel, antwoordt Karel.

Maar dan wil je dus wel profiteren van mijn illegale geld, is de reactie van Fred.

Maar zo simpel ligt dat niet.

Karel kan Fred om twee redenen opzoeken. Hij kan naar Fred toegaan met de gedachte: Eigenlijk vind ik hem maar een lul, maar ik kan toch een paar weken van hem profiteren.

En Karel kan ook denken: De manier waarop Fred zijn geld verdient, staat me helemaal niet aan, maar dat is voor mij geen reden om hem links te laten liggen.

Dan nemen we afscheid. Ik ben benieuwd hoe hun leven er over tien jaar uit ziet.

Wim Reinders

De trein naar Moskou

De trein van Hoek van Holland naar Moskou vertrekt morgen, traditiegetrouw, om 21.05 van spoor 8b. Alleen het spoorwegpersoneel en een aantal treinfreaks houden zich, normaliter, met een zaak als deze bezig. Voor de reizigers is het niet meer dan een gegeven. Ook ik maakte me, tot vandaag, niet zo druk om die trein, het is een van de vele die het station in en uitrijden. Maar deze trein van morgenavond 21.05 is toch anders dan al die andere.

De afspraak was enige maanden geleden gemaakt, tijdens een uitwaaiweek op een naar voorjaar ruikend wadden-eiland. Een wandeling langs het Noordzeestrand, zwijgen, kijken en luisteren naar de zee; het in alle rust genieten van elkaars aanwezigheid. Halve zinnen, af en toe een knipoog. De aanwezigheid alleen al, is verzadigend. We kenden elkaar eigenlijk amper, wisten van elkaar wat de dagelijkse bezigheden en de politieke interesses en drijfveren waren. Adressen en telefoonnummers waren tijdens de eerste ontmoeting traditiegetrouw misschien, uitgewisseld. Dat was 't eigenlijk.

Afgelegen oord

Het was een van de vele verplichte vergaderweekenden die ik, zo'n jaar geleden nu, bezocht. Juist deze vergaderingen stonden bekend als het toppunt van saaiheid. Daarenboven vonden ze ook altijd plaats in een afgelegen dorp, waardoor het ontvluchten van het gezelschap eigenlijk vrijwel onmogelijk was. Dat zo'n bijeenkomst in het buitenland plaats vond maakte de verwachting, saaiheid ietwat draaglijker. Afgeladen met kleding, toiletartikelen

en papieren vertrokken een collega en ik met goede moed naar dit voor ons onbekende oord. Een zojuist verworven bundel met gedichten van Kavafis bood mogelijkheden voor de broodnodige ontspanning en genoegens. Die dichtbundel zou mijn redding moeten zijn. Zoals verwacht was ook deze conferentie in een afgelegen oord, nog erger dan we verwachtten lag het zelfs kilometers buiten de bebouwde kom. De eetzaal blonk ook al niet uit in gezelligheid. Om over de gecreëerde gezellige zithoekjes nog maar te zwijgen. Dit was 't dus, dit is ons onderkomen voor de komende dagen.

We hadden ons onderweg al voorgenomen het weekend zo gezellig mogelijk te maken, roeien met de riemen die we hadden was ons niet vreemd. Dat moest ook nu toch lukken? En als een bijeenkomst naar onze maatstaven echt niet door de beugel kon dan zouden wij die, zo was ons plan, gewoon verlaten. De bijeenkomsten waren merendeels saai, meestal werd over totaal andere zaken gesproken dan was aangekondigd. Dat wisten we al uit ervaring. Maar we hielden de moed erin, per slot van rekening vonden we dat het vooral

ook gezellig moest worden. De groep afgevaardigden uit Berlijn zou, naar men zei traditiegetrouw, wat later komen. De openings- en welkomstwoorden waren nog maar amper verstomd als deze laatkomers, niet geheel onopvallend, de vergaderzaal komen binnen zetten.

Eerste kennismaking

Eén van hen trok vrij snel mijn aandacht. Die persoon moest ik dit weekend toch maar wat beter leren kennen. Na de, alweer als gebruikelijk, uitgelopen openingsbijeenkomst kon in een schamel verlichte, conversatiekamer onder het genot van een glas bier echt kennis gemaakt worden met de andere aanwezigen. Onze ogen kruisten elkaar voor het eerst; een onschuldig (gespeelde) blik werd me toegeworpen. De avond verliep in alle rust, het verbaasde me dat een aantal van de Duitse bezoekers toch nog een beetje gevoel voor humor had. Ook die onschuldige ogen gingen af en toe flikkeren. In bed genoot ik na met Kavafis.

De volgende dag bestond geheel uit lezingen, van 10 uur 's morgens tot 8 uur 's avonds. Gründlich, nicht wahr. Een aantal hebben we verlaten, halverwege meestal. Zo zaten mijn collega en ik te genieten van de avondzon toen ik in mijn ooghoeken een rode trui voorbij zag lopen. Die trui die kende ik, of beter, de ogen ervoeren hadden me al eerder gefascineerd. Doen alsof je neus bloedt, het weekend is nog niet om. Als of het toeval was, we werden getraceerd. De conversatie die we eerst getweeën voerden, werd een driegesprek. Natuurlijk hadden we het over de saaiheid van de lezing, het mooie nazomerse weer en onze bezigheden. Een conversatie waaraan niemand zich een buil kan vallen, deze had ook met een toevallige medereiziger gevoerd kunnen worden. Ook Kavafis werd, zijdelings, ter sprake gebracht.

Samen douchen

In een nabijgelegen oord, waarvan ik ook nog nooit had gehoord, zou deze avond een alternatieve disco zijn. Onze gesprekspartner kon wel auto's regelen. Enige uren later reisde een deel van het gezelschap af. We hadden inmiddels, ongevraagd, een reisagent opgedrongen gekregen. Hij zou de tijd in de gaten houden, morgen moest er per slot van rekening weer gewerkt

worden. Gründlich, nicht? Wij kregen de kans elkaar wat beter te leren kennen, ik zat, stommeling die ik ben, echter in de verkeerde auto.

De disco was inderdaad alternatief, een prachtige fabriekshal was omgebouwd tot een danspaleis voor een, buiten het Duitse gareel vallend publiek. Dansen deden we, zweten niet minder. Van praten kwam nog weinig. De naam was me inmiddels wel bekend geworden.

Alsof het in een bekend sprookje was, om 00.00 uur werden we door de, nog steeds broodnuchtere, reisleader weer bijeen geroepen. Ook nu weer in dezelfde auto retour, de kennismaking was aardig. Of voelde ik toch wat in mijn buik kriebelen?

In het gasthuis was alles, bij terugkomst, al in ruste. De gezellige zithoekjes waren onbereikbaar, er werd nagepraat in de, in de sfeer passende, ontvangsthal. Wij besloten, eigenlijk stilzwijgend, nog maar een wandeling te maken. Misschien was in het oord nog een kroeg geopend.

Het werd een lange wandeling, versnaperingen waren alleen nog bij een tankstation te verkrijgen. Mijn noch de andere slaapkamer was geheel voor ons beschikbaar. Vrijen onder de douche kan ook zo zijn charme hebben en dat had 't. Een nabijgelegen, reeds in slaap gesukkelde, bezoeker liet luidkeels weten dat er té veel lawaai werd gemaakt onder de douche. Na het douchen voorlezen uit Kavafis, poëzie is per slot van rekening grotendeels klankkleur.

Enige uren later werd ik gewekt door mijn collega/kamergenoot. Waar ik die glimlach van had, werd me enigszins gniffelend gevraagd. Adressen werden uitgewisseld, de wegen scheidden zich.

Een half jaar later, vele brieven en telefoongesprekken verder, vertoeven we een week op een waddeneiland. Weg uit de drukke steden, weg van het veel te drukke leven. Ook nu wordt er veel gewandeld, voor het eerst zie je de dagelijkse gewoontes van iemand die je van onder de douche en wat korte brieven en telefoongesprekken kent. Het assortiment toiletartikelen, de stemmingen op verschillende tijdstippen. Kavafis is inmiddels in een Duitse vertaling aangeschaft. Duits hoeft er niet meer gesproken te worden, een cursus Nederlands is snel gevolgd.

Verliefd

Morgen vertrekt mijn trein, al dagen geleden zijn de reispapieren gekocht en is het paspoort opgesnord. Op mijn werk, op weg naar dat werk, maar ook op de terugweg dwalen mijn gedachten regelmatig af naar dat verblijf aldaar. Een inmiddels bekende geur alleen al kan mij doen wegdromen. Berichten over Berlijn waren me tot voor kort nooit opgevallen, nu lijkt er bijna dagelijks geschreven te worden over de activiteiten aldaar. Duitse journaaluitzendingen lijken opeens veel interessanter te zijn dan ooit tevoren. Misschien toch ook maar weer eens Duitse literatuur

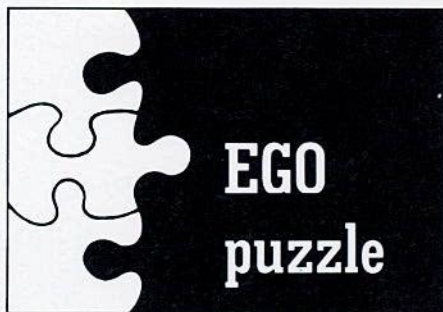

gaan lezen? Na Klaus Mann zijn er toch ook nog wel interessante boeken verschenen?

Morgen dus, met natuurlijk veel te veel bagage vertrekken naar die persoon, waarvoor je op de een of andere manier een zwak hebt gekregen. een dag later aankomen en een ontbijt nuttigen. De ogen weer zien, het lijf weer voelen en die crème weer ruiken. Morgen dus, afreizen naar een stad waarop je ook verliefd bent geraakt, waarvan je de lucht weer wilt ruiken, de drukte weer wilt voelen. De gewoontes weer waarnemen en je weer verbazen over de verschillen die er zijn tussen hem en mijzelf. De warmte weer voelen van het lichaam, de gevoelige plekjes weer zoeken en bespreken. De aangenamen stiltes weer beleven en af en toe een knipoog in ontvangst mogen nemen. De huid weer aanraken, betasten en tegen je aangeveleid hebben. Overmorgen dus.

De trein vertrekt morgenavond, mijn treinkaartje is pas morgenavond geldig. Had ik niet een dag eerder kunnen vertrekken? Zijn zeven dagen niet te kort, of had ik het toch maar korter moeten houden? Zal ik nu mijn tas al pakken? Moet ik nog iets speciaals meenemen? Mijn paspoort, waar heb ik die ook alweer neergelegd? Geld wisselen. Ik moet nog geld wisselen. De trein vertrekt om 21.05 uur van perron 8b, twaalf uren later. Dan zie ik hem weer.

Klaas Soesbeek

Visitekaartjes

De oplossing van de puzzel in het juni-nummer luidt als volgt: 1-kazerne; 2-beleggen; 3-ankeren.

Hieronder weer eens een viertal visitekaartjes, waarbij door omzetting van de letters van naam en woonplaats het beroep van betrokkenen kan worden gevonden.

O. Igo
Bol

E. Ero
Lith

O. Noor
Geul

R. Krat
Denis

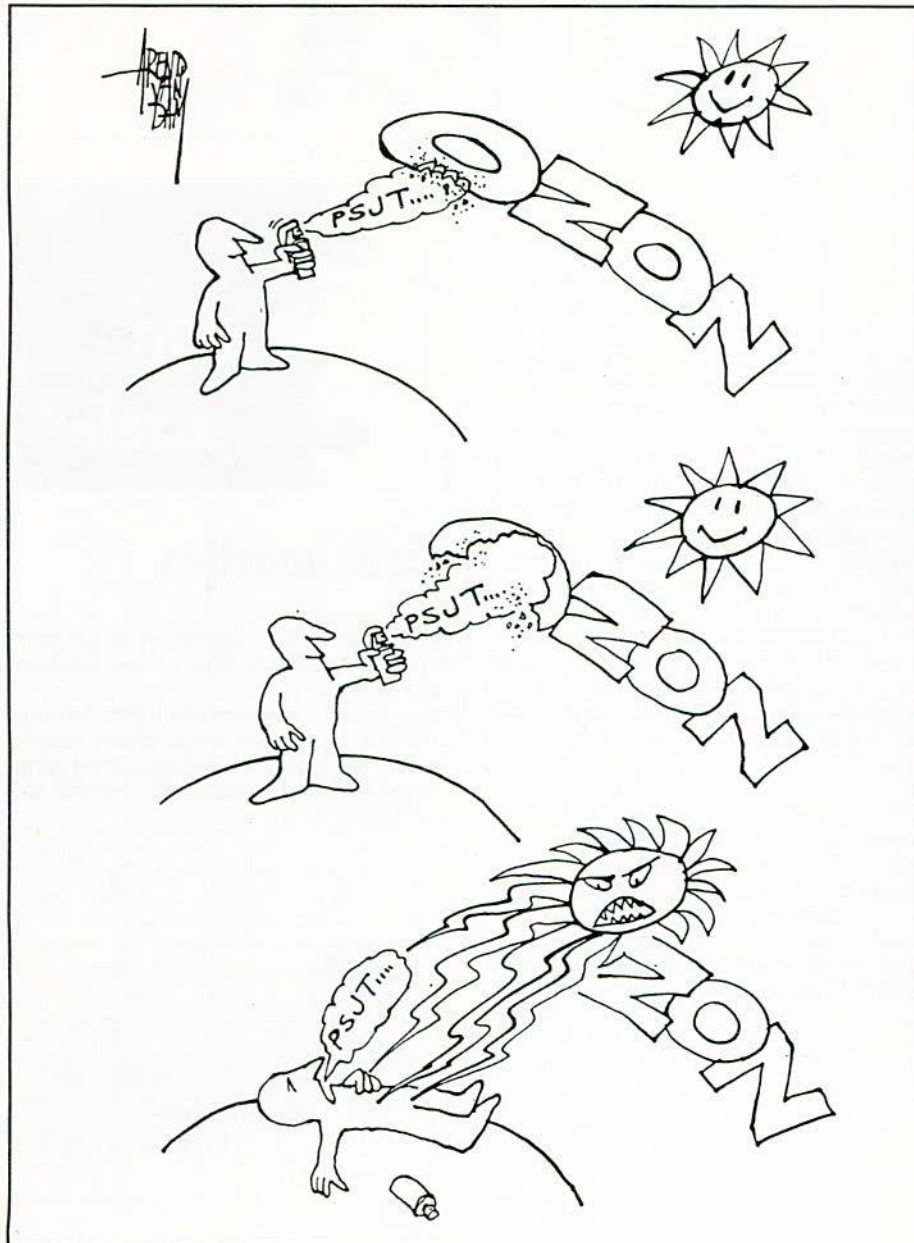
**"Een neus zonder
godsdienst is als een vis
zonder fiets"**

Een beter milieu

Wat kunnen we er zelf aan doen?

Een olievlek hier, een overstroming daar. Ozonlaag aangetast, broeikas-effekt dreigt, voedselschaarste in het verschiet. Veel mensen raken aardig murw bij de stortvloed van alle jobstijdingen.

Alles went, het leven gaat door, het duurt mijn tijd wel uit, het is de schuld van regering en bedrijfsleven, mijn naam is haas. Het is niet verwonderlijk dat veel mensen zo skeptisch reageren. Vooral nu ze zien dat de lange-termijn-planners die hebben gefaald korte-termijn-winst willen halen met het kwijnende milieu als hot issue bij de komende verkiezingen. Maar we hoeven niet op overheidsmaatregelen of op onze burens te wachten. We kunnen gelijk al, vandaag nog, beginnen ons konsumptiegedrag aan te passen aan de grenzen die het milieu stelt. Karin Kosmeijer zette een en ander voor de Humanist op een rijtje en EGO nam haar aanbevelingen graag over.

Vraag je aan milieudeskundigen, wat de hoogste prioriteit heeft, dan zeggen ze: energiebesparing. Het broeikas-effect wordt namelijk voor een groot deel veroorzaakt door de uitstoot van kool-dioxide. Die is zo groot dat het in de atmosfeer blijft hangen en niet verwerkt kan worden. Hierdoor wordt de aarde warmer. Als de huidige uitstoot voortzet, zal de temperatuur in het jaar 2100 gemiddeld met ruim 8 graden zijn gestegen. De zeespiegel kan dan 70 centimeter hoger zijn (normaal is dat 15 tot 20 centimeter per eeuw). Nederland komt dan onder water te staan.

Kooldioxide ontstaat voornamelijk bij verbranding van fossiele brandstoffen, dus bij opwekking van energie. Nederland levert een bijdrage aan de emissies van minder dan 1% in absolute zin. Als je het per hoofd van de bevolking bekijkt is het in relatieve zin echter veel omvangrijker. Om de klimaatverandering te beperken tot maximaal 4,5 graden moet in Nederland de uitstoot (emissies) met 80% teruggebracht worden. Dat lijkt veel, maar is het niet als men in ogenschouw neemt dat het gebruik van fossiele brandstoffen deze eeuw bijna verdertigvoudigd is. Onze generaties zijn bezig de eeuwenlange grondstoffenvoorraad er in korte tijd door heen te jagen. Als de kooldioxide-uitstoot niet wordt teruggebracht, zal het op den duur gevolgen hebben voor het voortbestaan van de mensheid. Warmte betekent immers minder neerslag, minder water, dus minder vruchtbare bodem en minder voedsel.

Energiebesparing

Energiebesparing is mogelijk door minder stroom en gas te gebruiken en duurzame energiebronnen als zonne- en windenergie in te voeren. Er zijn al verschillende apparaten die op een zonnepaneel lopen zoals rekenmachientjes. Tips om energie te besparen:

- Isoleer uw huis, maak kieren dicht en sluit de gordijnen.
- Zet onnodige verwarming uit in een ruimte, die u niet gebruikt en sluit de deuren, zodat geen kostbare warmte verdwijnt.
- Wees zuinig met warm water, weet dat u voor het nemen van een douche veel minder energie en water verbruikt dan voor het nemen van een bad.
- Gebruik geen onzinnige elektrische apparaten.
- Gebruik energiezuinige lampen. In aanschaf zijn ze duurder dan gewone lampen, maar op de lange termijn bent u goedkoper uit.
- Laat alleen de wasmachine draaien als ie echt vol is.
- Laat waakvlammen niet branden.
- Let bij de aanschaf van artikelen op hun duurzaamheid en energiezuinigheid.
- Koop geen kant-en-klare voedingsmiddelen uit de diepvries. Vers voedsel is gezonder én kost minder energie.
- Eet alleen groenten van het seizoen. Tomaten bijvoorbeeld kosten in de winter veel meer aan energie, doordat deze in kassen worden warm gestookt.

TIENTALLEN TIPS OVER ENERGIE, OZON, WATER, ZURE REGEN, AFVAL EN VOEDING

Met al deze simpele maatregelen bij elkaar bespaart u toch redelijk wat stroom en gas. Bijkomend voordeel is dat u het ook aan uw gas- en stroomrekening merkt.

Ozonlaag en piepschuim

Een ander mondiaal probleem is de aantasting van de ozonlaag. De ozonlaag beschermt onze aarde tegen de ultraviolette straling van de zon. In 1987 ontdekten men aan de zuidpool een gat in de ozonlaag. Daar is nog maar 5% van de beschermende laag over. Blootstelling aan verhoogde ultraviolette straling leidt verhoogde kans op huidkanker en aantasting van het immuunsysteem, waardoor we meer infecties oplopen. De ozonlaag wordt vooral aangetast door de uitstoot van chloorfluorkoolwaterstoffen. Deze bevinden zich in drijfgassen van spuitbussen, in het koelwater van koelkasten, in piepschuim en in bluswater.

Zo kunt u uw bijdrage leveren aan het behoud van de ozonlaag:

- Koop geen spuitbussen. Verschillende spuitbussen zijn al CFK-vrij, maar dan zitten er weer andere giftige gasen in. Laat u dus niet verleiden tot zogenaamde *milieuvriendelijke* spuitbussen. Al die bussen haarlak en toiletverfrissers zijn toch eigenlijk ook overbodig!
- Gooi uw oude koelkast niet zomaar weg. Informeer eens bij uw gemeente of er mogelijkheden zijn het koelwater af te tappen.
- Koop geen producten met piepschuim. Wijs uw winkelier op de gevaren van piepschuim. Blijft hij het

toch gebruiken, ga dan naar een andere winkel waar ze deze stof niet verkopen.

Water wordt duur

Zeeën, rivieren, sloten, beekjes, al het oppervlaktewater is vervuild. Water heeft een zelfreinigend vermogen, maar de mens loost er zoveel giftige stoffen in dat het dit niet meer aankan. Op veel plaatsen in Nederland wordt ook het grondwater – essentieel voor onze drinkwatervoorziening – bedreigd. Er bestaan natuurlijk zuiveringsinstallaties, die zuiveren drie kwart van het afvalwater. Maar niet volledig. De niet-afbreekbare stoffen (zoals zware metalen) blijven intact. Het is ook niet mogelijk om alle fosfaten uit het water te zuiveren.

Water is een zeer belangrijke bron van leven. Het menselijk lichaam kan het een paar weken zonder eten uithouden, maar zonder water gaat men na een paar dagen al dood. Door de toenemende vervuiling dreigt schoon water een schaars en duur goed te worden. Waterverontreiniging gebeurt door de industrie die giftige stoffen loost, door overbemesting en gebruik van bestrijdingsmiddelen in de landbouw en door het afval dat wij door de gootsteen wegspoelen.

De kwaliteit van het zoute en zoete oppervlaktewater wordt de laatste jaren iets beter. Maar het kan nog tientallen jaren duren voordat de aquasystemen zich weer hebben hersteld. Als we zo doorgaan met de lozing van industrieel en huishoudelijk afvalwater is er geen perspectief op herstel van de ecologische systemen in het water. De belasting van de Nederlandse binnenwateren met *nutriënten* is nog een factor 10 tot 25 te hoog. Die hoge hoeveelheid leidt tot algenbloei en die kan de onderliggende planten en dieren verstikken. Dit deed zich onlangs voor bij de kust van Noorwegen.

Tips tegen watervervuiling

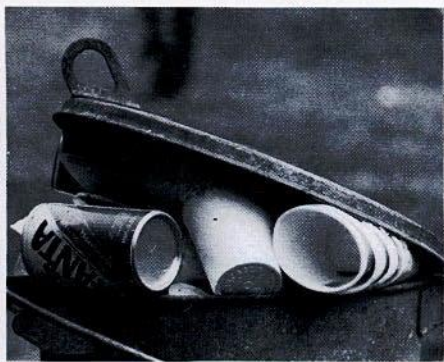
Enkele tips om zelf de watervervuiling tegen te gaan:

- Probeer in 't algemeen het gebruik te verminderen. Zuinig zijn met water is goed voor het milieu.
- Voorkom bevrozing van waterleiding en watermeter door ze te isoleren, niet door de kranen open te zetten.
- Spoel geen theebladeren, olie, verresten, maandverband, etensresten, foto-ontwikkelaar, oude medicijnen en dergelijke door de wc. Het geeft een extra overbodige belasting van het oppervlaktewater en van de zuiveringsinstallaties.
- Bent u toe aan een nieuwe wc-pot, kies er dan één die een waterreservoir met keuzeknop of één die slechts 6 liter per spoeling gebruikt.
- Gebruik bij voorkeur echte zeep voor de afwas. Dat kan zijn: zachte zeep, een scheutje vloeibare zeep of een zeepklopper met daarin een stuk huishoudzeep.
- Gebruikt u wel een synthetisch afwasmiddel doe dat dan spaarzaam. De

ze middelen zijn vaak niet zo milieuvriendelijk.

- Maak geen gebruik van de voorwasprogramma's. Week zonodig voor met wat soda in een teiltje.
- Praktisch al uw wasgoed wordt schoon op zestig graden, vaak zelfs al op veertig graden. Heter is niet echt nodig.
- Probeer eens wat minder te wassen, spaar het wasgoed op.
- Gebruik een milieuvriendelijk wasmiddel. Veel wasmiddelen zijn tegenwoordig fosfaatvrij, maar dat wil niet zeggen dat ze milieuvriendelijk zijn. In deze produkten zitten vaak nitraten en die zijn slecht voor de riolen. Echte milieuvriendelijke wasmiddelen zijn weliswaar iets duurder, maar spaarzaam in het gebruik.
- Droog de was aan de lijn, niet in een droogtrommel.
- Bijzonder milieuvriendelijke keukenprodukten zijn chloor, desinfecterende middelen (bakteriedoders en anti-schimmelmiddelen), ontstoppers voor de afvoer, oven- en grillreinigers, kookplaatreinigers, bad- en wastafelreinigers, tapijt- en bekledingsreinigers, meubelsprays, wc-blokjes, luchtverfrissers, vlekkenwaters (zoals wasbenzine), snelontkalkers en graffiti-reinigers.
- Stoffen, die u liever niet of heel weinig moet gebruiken, zijn zure wc-reinigers (zoals wc-eend) en droge of vloeibare schuurmiddelen, allesreinigers, ruitenreinigers en blokjes voor in het spoelreservoir van het toilet.
- Neem een korte douche, geen bad. In een ligbad verdwijnt al gauw 125 liter water, terwijl bij een douche van vijf minuten maar 50 liter weer door de afvoer verdwijnt.
- Koop een waterbesparende douche-kop. Die gebruikt de helft minder.
- Laat de kraan niet onnodig lopen en repareer druppelende kranen.
- Heeft u een auto, was 'm met een

paar emmers water in plaats van de waterspuit erop te zetten. Al het water dat u wegspoelt, komt weer in het oppervlaktewater terecht en moet weer worden gezuiverd. Gebruik water dus zo min mogelijk en houd het zo schoon mogelijk.

Zure regen en uw auto

Ook de lucht is ernstig vervuuld. In sommige grote steden is de lucht soms al adembenemend. Vuile lucht kan aan- doeningen aan uw luchtwegen veroorzaken. De luchtverontreiniging wordt veroorzaakt door uitstoot (emissie) van verzurende stoffen door industrie, nutsbedrijven en het verkeer. U kunt hier er wat aan doen door uw auto meer te laten staan – of er überhaupt geen aan te schaffen. Het partikuliere autorijden is één van de grootste bronnen van luchtvervuiling.

Ons land heeft meer auto's per vierkan- te kilometer dan enig ander land. In 1987 reden er 5 miljoen personenauto's rond. Over 25 jaar zullen dat er 7 of 8 miljoen zijn. Deze stijging heeft grote gevolgen. Natuurgebieden worden verminkt door aanleg van nieuwe wegen, voor kinderen is er nauwelijks meer ruimte om te spelen, omdat er meer parkeerplaatsen moeten komen en het verkeer kost jaarlijks vele doden en gewonden. Ook zijn auto's een belangrijke bron van geluidsoverlast.

Auto's zullen milieuvriendelijker wor- den door het gebruik van loodvrije ben- zine en door de katalysator. Die werkt echter pas na anderhalve kilometer en laat bij hoge snelheden veel stikstofoxi- den door. De vermindering van de luchtvervuiling door deze maatregelen wordt teniet gedaan als het aantal au- to's blijft groeien en men harder dan honderd kilometer mag blijven rijden. Pas bij een halvering van al het auto- verkeer – in combinatie met een massa- le overstap naar 'schone' auto's – zal de luchtvervuiling door uitlaatgassen vol- doende worden verminderd.

U kunt iets tegen de luchtvervuiling doen door:

- De auto vaker te laten staan en op de fiets te stappen, of te gaan lopen. Neem vaker de trein, bus, tram of metro.
- Overweeg of u een auto wel echt nodig hebt, alvorens hem te kopen.
- Probeer uw hoeveelheid huisvuil te beperken. Het zal in toenemende mate door verbrandingsinstallaties worden verwerkt. Deze stoten verschillende ge- vaarlijke stoffen uit in de lucht.

Afvalberg wordt hoger

Er zijn momenteel 1600 gevallen van bodemverontreiniging bekend, en dit is nog het topje van de ijsberg. Het meren- deel is bedrijfsterreinen waar illegaal chemisch afval is gestort. De landbouw bedreigt met zijn gebruik van bestrij- dingsmiddelen en overbesteding ook de kwaliteit van bodem en grondwater. Daarnaast zijn de afvalstortplaatsen een belangrijke bron van verontreini- ging. In Nederland produceren alle

huishoudens bij elkaar zo'n 5 miljoen ton huisvuil per jaar. Hiervan wordt het overgrote deel gestort. Dat is met name gevaarlijk voor de bodem, omdat er al- lerlei gevaarlijke chemische stoffen in- zitten, zoals batterijen, medicijnen, cos- metica en verf-resten. Jaarlijks worden enige honderden hectaren bedekt met een vijf tot tien meter dikke laag afval.

Zo kunt u uw hoeveelheid huisvuil ver- minderen:

- Koop selectief en kritisch. Vraag u af of u dat nieuwe produkt wel echt nodig hebt en koop geen wegwerpartikelen.
- Breng al uw wegwerpglas naar de glasbak. Verwijder deksels, doppen en kurken voordat u het glas in de bak gooit.
- Koop artikelen zo mogelijk onverpakt – of anderszins eenvoudig verpakt. Bij voor- keur in glas of papier en met statiegeld.
- Neem een eigen boodschappentas mee, dan heeft u geen plastic of papie- ren draagtassjes nodig.
- Koop liever verse groenten, vlees en vis dan kant en klare of verpakte.
- Vermijd verpakkingen van plastic, geplastificeerd karton, blik en alumi- numfolie.
- Gebruik zo weinig mogelijk papier (dus geen wegwerp-papieren zakdoe- ken en luiers). Schrijf op kringlooppa- pier.
- Gebruik grote enveloppen opnieuw door er een schoon adresetiket op te plakken. Etiketten zijn te koop bij mi- lieuwinkels. U kunt er natuurlijk ook een gewoon velletje papier overheen plakken.
- Gebruik ongekleurd en ongebleekt wc-papier. Dit heeft minder bewerkin- gen ondergaan dan gekleurd of ge- bleekt wc-papier.
- Gooi oud papier niet weg, maar infor- meer bij uw gemeente, waar u met uw oud papier terecht kunt.
- Weiger en voorkom ongevraagd druk- werk.
- Composteer uw groente-, fruit- en tuinafval. Dit maakt de helft van uw

huisvuil uit. Heeft u zelf geen tuin, vraag dan aan kennissen met een tuin of zij uw afval kunnen gebruiken.

Voeding vaak schadelijk

De manier waarop ons voedsel wordt geproduceerd is vaak milieuschadelijk door het vele gebruik van bestrijdings- middelen, door de dieronterende bio- industrie, de overbesteding van de bo- dem, de vele chemische toevoegingen aan het voedsel, de nodeloze verpak- king en door grote hoeveelheden ener- gie die ervoor nodig zijn. Ook eten veel mensen ongezond. Een gezonde voe- ding bestaat uit weinig vet, weinig of geen vlees, weinig zoet en zout, veel vezels, liefst verse en onbewerkte pro- dukten en niet te veel.

Vuistregels voor milieuvriendelijk eten:

- Eet weinig of geen vlees en vis.
 - Eet geen produkten uit de bio-indus- trie (waar de dieren opgepakt in kleine ruimten moeten 'leven').
 - Eet groenten en fruit van het seizoen.
 - Gebruik levensmiddelen die zo wei- nig mogelijk verwerkt zijn en geen hulpstoffen bevatten.
 - Koop produkten waaraan geen of wei- nig chemische bestrijdingsmiddelen of kunstmest te pas zijn gekomen.
- Het is niet mogelijk om altijd mi- lieuvriendelijk te eten, maar een beetje bewust kopen en koken kan ook. Dat hoeft niet extra duur te zijn. Door min- der vlees te eten, spaart u al veel geld uit.

Karin Kosmeijer

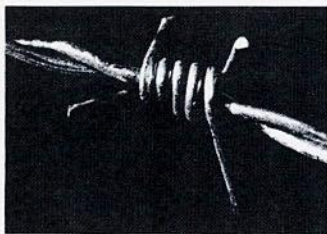
Wilt u meer weten over milieuvriendelijk huishouden dan kunt u het boekje Mi- lieusparend Huishouden voor f 12,50 bestel- len bij de Stichting Natuur en Milieu, Don- kerstraat 17, 3511 KB Utrecht. Telefoon: 030- 331328.

Daar kunt u ook terecht voor verdere infor- matie, en bij de Vereniging Milieudefensie, Damrak 26, 1012 LJ Amsterdam. Telefoon: 020-221366.

(Overname uit Humanist mei 1989)

Oorlogstrauma's

In het boek 'Oorlogstrauma's na 45 jaar? Politiek en psychiatrisch ongeduld' maakt F.A. Begeman in zijn bijdrage de lezer op een heel begrijpelijke wijze duidelijk hoe oorlogsgetroffenen, soms na tientallen jaren, klachten van uiteenlopende aard kunnen krijgen. Het boek is op te vatten als stevige kritiek op de regeringsvoorstellen, die het kabinet Lubbers vorig jaar presenteerde, inzake de ondersteuning van oorlogsslachtoffers. In zijn inlei-

ding op de artikelenbundel schrijft psychiater/psychotherapeut A. Engelsman: "Tegenover de positieve, erkennende en royale strekking van de bevochten wetten lijkt een sterke tegenkracht ingebouwd te zijn in de praktijk van de uitvoering."

De overige twee bijdragen worden geleverd door A.J. v.d. Leeuw over de ontwikkelingen van de overheidszorg voor oorlogsgetroffenen en een kort helder commentaar, van B.S. Polak, op de regeringsvoorstellen. Een zeer lezenswaardig boekje over een delicate zaak.

A. Engelsman (red.): Oorlogstrauma's na 45 jaar? Van Gennep, Amsterdam 1989. 112 blz. f 19,50. (WH)

Solliciteren

Jaarlijks zijn er in Nederland miljoenen mensen die een (andere) baan zoeken. Voor een groot gedeelte zijn zij aangewezen op personeelsadvertenties. In

'Baanbrekende brieven; Uit het leven van een sollicitant' neemt Clemens van Dik de quasi-humoristische stijl van veel advertenties op de hak. Personeelsfunctionarissen blijken zich steeds vaker uit te sloven in het maken van een zo trendy en opvallend mogelijke advertentie. Clemens van Dik heeft de handschoen opgepakt, en reageert met regelmaat op dergelijke advertenties. Zijn brieven en de reacties daarop van de 'campus recruitment managers' (personeelsfunctionarissen) zijn nu gebundeld, en het resultaat werkt enorm op de lachspieren. Met een flinke dosis vindingrijk-

heid en humor treedt hij de opstellers van de advertentie tegemoet, soms niet zonder succes. Kortom, Baanbrekende brieven is een grappige verzameling 'sollicitatiebrieven', zijn prijs ruimschoots waard.

Clemens van Dik: Baanbrekende brieven. De Haan, Houten 1989. 100 blz. geill. f 14,90 (WV)

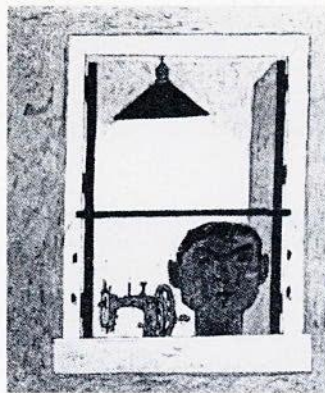
Werklozen

Eind december vorig jaar hield de Zweedse hoogleraar Therborn een kritische lezing over het Nederlandse werkgelegenheidsbeleid, die enorm veel stof deed opwaaien. Therborn betoogde dat de Nederlandse massale werkloosheid geen economisch noodlot is, maar het gevolg van het passieve werkgelegenheidsbeleid in Nederland. Wanneer achtereenvolgende regeringen meer prioriteit zouden hebben gegeven aan werkloosheidsbestrijding (onder meer via het uitbreiden van de werkgelegenheid in de publieke sector) en wanneer het Nederlandse bedrijfsleven meer dynamiek had vertoond en minder een 'kruidentmentaliteit' had gehad, dan had de werkloosheid veel lager kunnen zijn. De meeste opschudding veroorzaakte Therborn met zijn voorspelling dat voortdurende massale werkloosheid zal leiden tot getto's van werklozen in de grote steden, vergelijkbaar met de getto's in de Verenigde Staten. In het boek 'Getto's in Holland' is deze lezing van Therborn afgedrukt. Daarnaast heeft Pieter Broertjes de stellingen van Therborn voorgelegd aan een aantal Nederlanders, waaronder oud-minister Albada, minister De Koning en Karin Adelmund en Ruud Vreeman van de FNV. Al met al is het een aardig boek, waarin treffend tot uitdrukking komt hoe laconiek centrum-rechtse politici denken over de voortdurende massale werkloosheid en hoe bezorgd Nederlandse collega-sociologen met Therborn zijn over de schijnbare onvermijdelijkheid van het ontstaan van getto's van werklozen. Het boek nodigt uit tot een fundamenteel politiek-economisch debat over werkgelegenheid en werkloosheid. Met verkiezingen voor de deur lijkt de tijd daar uitermate geschikt voor.

Pieter Broertjes: Getto's in Holland; Visies op armoede en werkloosheid. Van Gennep, Amsterdam 1989. 111 blz. f 19,50. (WV)

India

De 'Derde Spreker Serie' werd onlangs uitgebreid met wederom een uitstekend boek, te weten 'Een handvol rijst' van de Indiase schrijfster Kamala Markandaya (geb. 1924). Hoofdpersoon in deze roman is de jongeman Ravi die, door armoede gedwongen, het platteland ontvlucht en zijn geluk beproeft in de grote stad Madras. Het leven

in de stad blijkt minder mogelijkheden te bieden dan hij voordien veronderstelde. Werk vinden lukt hem niet en haast vanzelf belandt hij op het pad van de kleine criminaliteit. Ravi raakt in konflikt met zichzelf: hij behooft zich fatsoenlijk te gedragen, maar wat moet je om in leven te blijven?

Wanneer hij een baantje krijgt aangeboden bij de kleermaker Apu lijkt zijn leven een beslissende wending te nemen. Te meer daar hij ook nog trouwt met Nalini, de dochter van zijn baas. Na het overlijden van Apu zet Ravi de kleermakerij voort. Het gaat echter niet goed met het bedrijfje en Ravi raakt opnieuw aan lager wal. Het boek geeft een goed inzicht in de strijd om het bestaan aan de onderkant van de Indiase samenleving.

Kamala Markandaya: Een handvol rijst. Novib, Den Haag 1989. 252 blz. f 32,50. (WH)

Politieke prent

Sinds het einde van de vorige eeuw vormen politieke prenten een vast bestanddeel van de bladen. Wat in Frankrijk begon ('La Nation', okt. 1887) werd in de loop der tijden door, m.n. progressieve, kranten en tijdschriften in de rest van de wereld nagevolgd. Nu nemen ze een niet meer weg te denken plaats in bij de geschreven media.

In zijn boek 'Politiek per prent' beschouwt Willem Langeveld vanuit perswetenschappelijke hoek, anders gezegd vanuit de richting van de politieke communicatie, de politieke prent.

Deze invalshoek heeft een interessant boek opgeleverd, dat een welkome aanvulling is op de vele boeken die reeds over - de geschiedenis van - de politieke prent bestaan. Vooral het hoofdstuk over de invloed van de prenten is heel aardig ("Uit de magere onderzoeksresultaten waarover we beschikken, valt eigenlijk maar één conclusie te trekken: die invloed is niet groot"). In schril contrast met deze konklusie staat het tumult dat sommige tekeningen kunnen veroorzaken. Zo werd de hier afgedrukte tekening van de in Nederland woonachtige (dit voorjaar overleden) Duitser Gerd Arntz, getiteld 'Het Derde Rijk', van de in 1936 in Amsterdam georganiseerde Anti-Olympiatentoonstelling verwijderd. Reden: belediging van een bevriend buitenslands staatshoofd (lees Hitler)! Voor liefhebbers van politiek tekenwerk is dit boek een aanrader.

Willem Langeveld: Politiek per prent. Ambo, Baarn 1989. 166 blz. geill. f 39,50. (WH)

Palestina

Voor wie iets meer wil weten over de achtergronden van het Palestijns verzet, verscheen dit voorjaar een tweetal uitstekende boeken: een verhalenbundel ('Land van tijd en stenen') en een open brief ('Brief aan een joodse vriend').

Na lezing van de bundel 'Land van tijd en stenen' was ik over één ding zeker: de Palestijnen verzetten zich niet alleen nu, maar zullen dit ook in de toekomst blijven doen tegen het hen aangedane onrecht. De zestien verhalen van dertien Palestijnse auteurs worden gekenmerkt door twee elementen: het belang van de eigen identiteit (en dus het elkaar niet loslaten) en het verzet tegen de overheerser. Verzetlitteratuur pur sang.

"Een overwinning loont nimmer, terwijl een vermindering van de mens altijd onherroepelijk is." Met dit citaat van Camus begint Ibrahim Soess zijn indrukwekkende "Brief aan een joodse vriend". Soess (vertegenwoordiger van de PLO in Frankrijk) brengt alle argumenten die een rol spelen in het Israelisch-Palestijns konflikt ter sprake. Dat doet hij heel openhartig. Zonder dat zijn veroordeling van het Israelische optreden in de bezette

gebieden aan scherpte inboet wordt langzamerhand duidelijk waar hij voor kiest: "de verwerkelijking van de onvermijdelijke coëxistentie."

Lang nadat men dit boekje heeft dichtgeslagen blijft de inhoud de lezer bezighouden. Een groter compliment is nauwelijks denkbaar.

Land van tijd en stenen. Palestijnse verhalen. Het Wereldvenster, Houten 1989, 212 blz. f 27,50.

Ibrahim Soess: Brief aan een joodse vriend. Het Wereldvenster, Houten 1989, 99 blz. f 14,90. (WH)

Isolement in India

Bij Van Gennep, verscheen alweer de vijfde Duras-vertaling en wel van één van haar indrukwekkendste romans, 'De vice-consul'. Marguerite Duras schreef het boek in 1965, Jean A. Schalekamp maakte de Nederlandse vertaling, die door Contact werd uitgegeven in '67, door Pranger in '80 en nu dus door Van Gennep. Een roman waar vraag naar blijft en terecht, vooral voor wie de schitterende film 'India Song', die Duras er in '75 zelf van maakte, kent.

De Franse vice-consul in Lahore is geschorst: hij stond schreeuwend op zijn balkon en schoot op honden en melaatsen. Woede? Tropenkolde? Niemand weet het. Hij wordt voorlopig overgeplaatst naar Calcutta in afwachting van een nadere bestemming door zijn superieur, de ambassadeur aldaar. Voor diens vrouw vat hij zijn eerste en enige liefde op. Anne-Marie Stretter blijft echter onbereikbaar voor al haar geliefden en geeft zich tenslotte aan de zee. Wat beiden bindt in deze geheimzinnige en onmogelijke liefde is dat zij als enigen het gezang horen van

een dakloze inheemse op het strand net buiten het park van de ambassade. Over haar gaat de parallel-geschiedenis van isolement en dodelijke eenzaamheid, die door deze roman is geweven. Als zwanger meisje door haar moeder verstoet laat ze haar baby achter bij een blanke vrouw en zwertf tien jaar hongerig en zich prostituerend over het hele Indiase schiereiland. Marguerite Duras zei in een lang tv-interview (in '78 in Dsl. uitgezonden), dat de zijgende Anne-Marie Stretter model stond voor alle vrouwen in haar verdere liefdesverhalen. En in feite, stel de ze, zouden boek en film gaan

over de ondergang van deze liefdeloze wereld, waarbij het kolonialisme en de lepra in dit geval slechts 'details' in het verhaal vormen.

Marguerite Duras: De vice-consul. Van Gennep, Amsterdam 1989. 160 blz. f 24,50 (FS)

Humanistische utopie

'En behalve wetenschappelijk geïnteresseerd was hij ook maatschappelijk geëngageerd: hij deelde het humanistische ideaal van de permanente opvoeding volledig, en schreef over ziekten en geneeswijzen, voortplanting en seksualiteit, zorg voor invaliden en bejaarden. De opvattingen die hij daarbij uitdroeg, kunnen op bepaalde punten zonder aarzeling modern genoemd worden.'

Dit schrijft Paul van Heck over Tommaso Campanella (1568-1639) in de inleiding bij zijn vertaling van diens 'De Zonnestad'. En bij het lezen over het leven van deze dominicaner monnik uit de late renaissance val je van de ene verbazing in de andere. Voortgekomen uit een straatarm analfabetengezin in het Zuiditaliaanse Calabrië, destijds een Spaans wingewest, werkt deze autodidact zich in luttele jaren op tot één der meest erudiete geleerden in het Europa van die tijd. Vriend en bewonderaar van tijdgenoten als Galilei en Descartes, maar met vaak van hen afwijkende denkbeelden, en een gezwoeren tegenstander van Machiavelli.

'De Zonnestad' en zijn zeer talrijke andere werken schreef Campanella grotendeels gedurende ruim 30 jaar gevangenschap in de kerken van de Spaanse overheersers en vooral van de Roomse Inquisitie, die hem aan de gruwelijkste en langdurige folteringen onderwierp. 'De Zonnestad' beslaat in deze eerste Nederlandse vertaling ruim 50 pagina's en is vormgegeven als een dialoog tussen een Maltezer ridder en een Genues stuurman van Columbus. Eenzelfde vorm als z'n beroemde Britse voorganger, de 'Utopia' van Thomas More. Beide schetsen van een ideale samenleving kennen ook elementen van Plato's 'Staat': afkeer van privé-bezit en luxe, in principe gelijke opleiding, rech-

ten en plichten van mannen en vrouwen, het defensieve karakter van de oorlogvoering e.d. Kortom, een uiterst boeiend en leerzaam boekje, nog altijd!

Tommaso Campanella: De Zonnestad. Ambo, Baarn 1989. 120 blz. f 25,-. (FS)

Holisme

Het holisme – een filosofie, die de mens ziet als onlosmakelijk verbonden met de natuur en de aarde – mag zich in een nog steeds groeiende aandacht verheugen. Eind '87 bracht het Humanistisch Verbond een informatief boekje erover uit onder de titel 'Nieuwzicht, visies op holisme, New Age en Aquariustijdperk'; nog te verkrijgen door storting van f 12,50 op giro 58 van de Humanistische Pers te Utrecht. Ook het humanistische kwartaalblad Rekenschap kwam met een holisme-nummer, dat is te bestellen door f 12,50 te storten op giro 582293 van de Stichting Socrates te Utrecht o.v.v. 'Rekenschap, sept. '88'.

En in mei jl. verscheen in de AO (Actuele Onderwerpen)-reeks van de Stichting IVIO (Instituut voor Individueel Onderwijs) AO nr. 2265: 'Holisme, New Age en Aquarius', geschreven door de chemicus Rieks van Faassen. Een klein, geïllustreerd boekje (24 blz.), dat nieuwsgierigen naar deze 'nieuwe' stroming in wetenschap, kunst en samenleving kort en helder informeert over zaken als: de opkomst van het holisme, belangrijke auteurs (o.a. Marilyn Ferguson, Fritjof Capra, Jean Charon, C.F. von Weizsäcker), holistische gezondheidszorg en kunst, inclusief denken, ecologie-onderwijs, de evolutie van het heelal en de overgang van het Vissen- naar het Waterman-tijdperk. Met een samenvatting, verklarende woordenlijst en een literatuur-overzicht voor verdere informatie.

AO nr. 2265 over holisme is te bestellen door overmaking van f 3,50 (incl. porto) op giro 287934 van Stichting IVIO/AO te Lelystad. (FS)

Dumdums

'Ik kon m'n ogen dan ook niet geloven toen ik tussen het van verlot terugkerend pukkelig dienstplichtig geteisem plotse-ling de majestueuze gestalte van Dexter Gordon ontdekte.'

Eén zin – en bepaald nog niet de onaangenaamste – als 'aardig' representatief voorbeeld van de stijl van uitdrukken van de zichzelf 'gelouterde ex-autoverko-

per/saxofonist' noemende Hans Dulfer. Deze schrijft ook columns in de muziekrant Oor onder de titel 'Dulfer's dumdum'. Daarvan zijn volgens de flaptekst, 'de beste nu onder dezelfde treffende titel gebundeld'. Nu, laat ik 't maar meteen zeggen: voor mij had dat niet gehoeven. Grot taalgebruik kan functioneel zijn, soms ook leuk en onder de titel 'dumdum' kan heel wat, maar bijv. over het personeel van de boekhouding van een omroepvereniging schrijven dat het 'regelrecht gerekruteerd lijkt uit de psychopaten-afdeling van de Waffen SS'... is dat humor? Valt dat onder (flap): 'scherpzinnig en bovenal humoristisch misstanden aan de kaak stellen'? Ik dump de meeste dumdums in de categorie platte lol met een krat pils op. En dat twee van de zeven langere artikelen – m.n. die over Chet Baker en Charlie Parker – best aardig zijn, kon voor mij de bundel niet meer redden.

P.S. Wat zou zo'n auteur eigenlijk onder 'gelouterd' verstaan?

Hans Dulfer: Dulfer's dumdum. In de Knipscheer, Amsterdam 1989. 140 blz. geïll. f 20,- (FS)

Messcherp

'Zonder pardon' bevat zo'n dertig verhalen van de Venezolaanse schrijver Luis Britto Garcia. Verhalen, doorgaans niet langer dan zo'n anderhalve pagina, maar zo veelzeggend dat je na

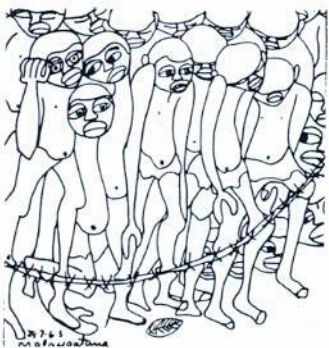
lezing van één verhaal het idee hebt een roman te hebben gelezen. De verhalen gaan dan ook ergens over.

De thema's zijn zeer gevarieerd. Veel verhalen hebben het sociaal-positieve geweld als onderwerp (onrecht, corruptie, onderdrukking en verzet), andere, bijna science fiction-achtig aandoende, verhalen gaan over martelingen en de oorlog. Maar ook angst en vervreemding zijn steeds weer opduikende thema's in de verhalen van Britto Garcia. Eén van de meest indrukwekkende verhalen vond ik 'Let op het ontbreken van opsluiting'. Hierin wordt een gevangene ten tonele gevoerd die niet meer vast hoeft te zitten achter tralies, maar er toch nooit meer vandoor zal gaan, omdat men bij deze beklagde... de zenuwbanen die

zijn gewaarwordingen geleiden anders heeft aangesloten. Werkelijk messcherpe verhalen. **Luis Britto Garcia: Zonder pardon.** NOVIB, Den Haag 1989. 88 blz., geïll. f 17,50. (WH)

Satire

Van de Kongolese schrijver Sony Labou Tansi verscheen een tweede roman in vertaling: 'De schandelijke staat'. Hoofdpersoon in deze satirische roman is president kolonel Martillimi Lopez, een manisch-depressief staatshoofd die in een niet bij name genoemd Afrikaans land een waar terreurbewind uitoefent. Met het uitroepen van "leve het vaderland!

weg met de idioten, weg met de zotternij! Ik geef de macht terug aan de burgers!" zet hij er, op de laatste bladzijde, een punt achter. Het meest opmerkelijke van dit boek is niet het verhaal, maar de schrijfstijl. In een watervat van woorden, met daarin verwerkt een - funktionele - dosis grofheden, neemt de auteur de lezer mee op een wijze die het best met 'ademenemend' kan worden omschreven.

("Ik schreeuw, ik scheld, schuimbek en schrijf", zegt Tansi, "omdat ik mijn hoop op betere tijden door wil geven"). Een origineel boek!
Sony Labou Tansi: De schandelijke staat. In de Knipscheer, Amsterdam 1989, 162 blz. f 29,50. (WH)

Oorlog en vrede

Het studiecentrum voor Vredesvraagstukken voegde onlangs aan zijn serie Dosschriften drie nieuwe deeltjes toe.

In 'Interrelaties tussen milieu, derde wereld en vrede' (nr. 22) leveren diverse auteurs in hun resp. bijdragen materiaal aan waaruit duidelijk wordt dat milieu, derde wereld en vrede geen op zichzelf staande zaken zijn, maar nadrukkelijk met elkaar zijn verbonden.

In 'Gemeente over de grens?' (nr. 23) wordt niet zozeer ingegaan op de vraag of gemeenten een verantwoordelijkheid hebben m.b.t. een gemeentelijk vredesbeleid, maar veel meer hoe zo'n beleid er dan uit zou kunnen zien en of het ook daadwerkelijk effect heeft.

In de zeer interessante studie 'Biologische wapens, leven om

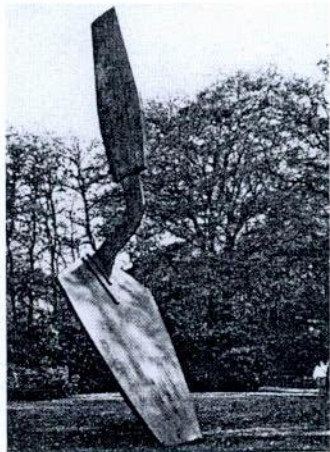

te doden' (nr. 24) gaat de biochemicus Albert Grit in op de ontwikkeling en medische aspecten van biologische en toxine-wapens alsmede op de totstandkoming van de Biologische Wapen Conventie (1975). Ook staat hij stil bij een tweede incident (de miltvuur epidemie in Sverdlovsk, 1979, en het gebruik van toxine-wapens, ook wel gele regen genoemd, in Zuid-Oost-Azië, tussen 1975 en 1981). Een ander punt waar Grit de aandacht op vestigt is het gevolg van Recombinant-DNA-technieken op de ontwikkeling van biologische wapens. Voor NBC-geïnteresseerden een aanrader. **Prof. dr. K. Brouwer e.a.: Milieu, Derde Wereld en Vrede.** 1989, 113 blz., f 10,- (excl. porto); **Wim de Haar (red.): Gemeente over de grens?** 1989, 66 blz., f 10,- (excl. porto).

Albert Grit: Biologische wapens, leven om te doden. 1989, 126 blz., f 15,- (excl. porto). Bovenstaande Dosschriften zijn te bestellen bij het Studiecentrum voor Vredesvraagstukken, Postbus 9108, 6500 HK Nijmegen (080-515687). (WH)

Museumgidsen

Museumliefhebbers raad ik aan de komende weken eens bij de boekhandel binnen te lopen om de eerste deeltjes van de 'Praktische museumwijzer' in te kijken. In totaal zal de serie uit tien deeltjes bestaan, waarbij een groepering naar regio bij de samenstellers de voorkeur genoot boven een indeling naar provincie. En ik denk dat ze daar juist aan hebben gedaan. Iedere gids bevat informatie over zo'n tachtig van de ongeveer 800 Nederlandse musea. Alfabetisch gerangschikt op naam en plaatsnaam geven de museumwijzers

informatie over openingstijden, toegangsprijzen, bereikbaarheid (via openbaar vervoer), parkeervoorzieningen, een plattegrond van het museum en de hoogtepunten uit de collectie. Praktische gegevens over onder meer spreekuur, publikaties, rondleidingen, lespakketten, bibliotheek, museumwinkel, restaurant en speciale voorzieningen en activiteiten voor gehandicapten en kinderen completeren de informatie. Dit alles overzichtelijk gerangschikt op veelal twee pagina's.

De eerste drie uitgekomen deeltjes zijn 'Amsterdam en omgeving', 'Veluwe en Flevoland' en 'Limburg en het Rijk van Nijmegen'. De volgende drie deeltjes verschijnen nog dit najaar, de laatste vier komen in 1990 uit. 'Praktische museumwijzer'. Van Holkema en Warendorf, Houten 1989. f 14,90 per deel, 175 blz., geïll. (WH)

Drie dames

'Destijds had zij, zelf overdonderd door dit inzicht, tegen hen gezegd, dat ALLES werkelijk ALLES opnieuw overdacht moest worden. Als ze werkelijk wilden ophouden elkaar te kwellen en elkaar wederzijds de schuld te geven, dan moesten eerst eens de onderdrukte gedachten van vrouwen wereldwijd aan de oppervlakte gebracht worden.' Bloedserieus, soms keihard, maar vooral ook verrassend

geestig maakt de Berlijnse cineaste Helke Sander daarmee een begin in haar romandebut 'De drie dames K.' De dames (geen familie, hun achternamen beginnen alle met een K) vertellen elkaar verhalen tijdens een kerstvakantie in een berghut. Het zijn hun eigen belevenissen als vrouwen die er goed uitzien en die beroepsmatig succesvol, intelligent, harstochtelijk en geëngageerd zijn. Een combinatie van eigenschappen die ieder de nodige problemen oplevert in de omgang met mannen, zakelijk en relationeel. Een topser vond ik het verhaal 'Een tochtje met een UFO' over een weekje bergwandelen van een der dames K. met ene Heinz S. (de UFO dus).

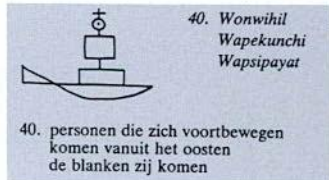
Ik heb enorm genoten van dit boek, soms schaterlachend en menigmaal met het schaamrood op de wangen bij zeer herkenbaar beschreven mannelijke gedragingen en (non)motiveringen. Het blijft 'bewust worden gaat van au', maar ook emanciperen met een lach en een traan! An Dekker verdient een compliment voor het prachtige boek-

ontwerpen en verder vind ik de foto van de schrijfster als een vrouwelijke Alain Delon achter op het boek ook een vondst.

Helke Sander: De drie dames K. Uitg. An Dekker, Amsterdam 1989. 143 blz., f 27,50. (FS)

Indiaanse historie

In haar serie 'Grote Klassieken' heeft uitgeverij Ankh-Hermes al enige tientallen gerenommeerde standaardwerken uit/over diverse culturen uitgebracht. Zo verschenen o.a. J. Tjing, Edda, het Egyptische en het Tibetaanse Dodenboek en Popul Vuh, het heilige boek van de Maya's. Onlangs kwam daarbij 'Walam Olum, het heilige boek van de Delaware-Indianen', vertaald en toegelicht door Jelle Kaspersma.

40. Wonwihil
Wapekunchi
Wapsipayat

Deze Walam Olum (letterlijk: de waarheid die met rode kleurstof is geschreven) is het enig overgebleven boekwerk van Noordamerikaanse Indianen. Het kwam in blanke handen doordat een zekere dr. Ward in 1820 een aantal Delaware het leven redde tijdens een epidemie. Als dank kreeg hij hun 'geschiedenisboek', in rode oker en hiërogliefen vastgelegd op berkenschors, plankjes en stokken. De ca. 180 simpel ogende, maar veelbetekenende prentjes zijn in deze fraai gebonden uitgave alle opgenomen - met de Indiaanse termen ernaast en de Nederlandse vertaling eronder - op de rechterpagina's en korte toelichtingen ter linkerzijde.

De zes boekdelen gaan over: het scheppingsverhaal, de zandvloed, de tocht over de Beringstraat en door het Noordamerikaanse continent, de opperhoofden en hun daden, de strijd in het Ohio-dal en tot slot de dramatische geschiedenis tussen 1609 (komst der Nederlanders) en 1820. Daarnaast zijn er o.a. toelichtende hoofdstukken over de (voor)geschiedenis van de Delaware en over de Walam Olum. Interessant detail in die historie zijn de pagina's over de rol van onze landgenoten in de eerste helft van de 17e eeuw: zo verloor bijv. de voorganger van gouverneur Peter Stuyvesant, gouverneur Willem Kieft zijn baan door een Indianenoorlog, waarbij mevrouw Kieft de geschiedenisboeken haalde 'als de dame, die schreeuwend en stomdronken, voetballend met de afgehakte hoofden van de Indianen, door de straten van Nieuw-Amsterdam ging.'

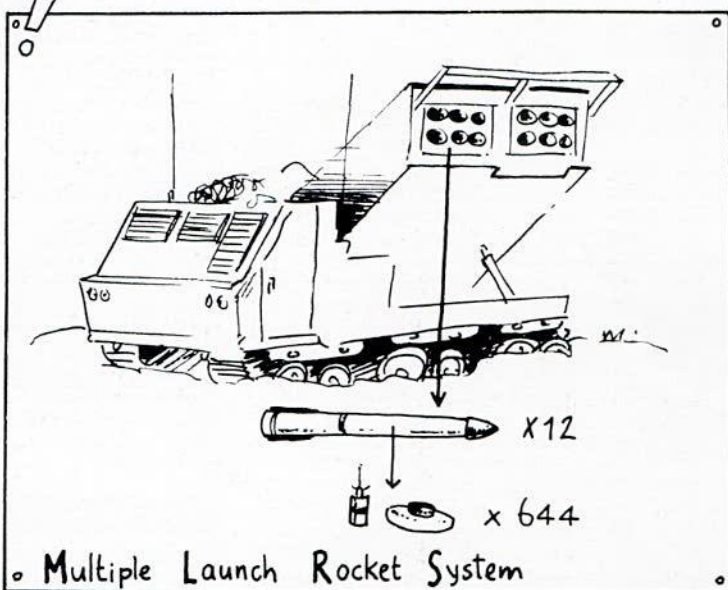
Walam Olum. Ankh-Hermes, Deventer 1989. 186 blz. geïll. f 45,-. (FS)

Wim Heij, Frank Spoelstra, Wessel Visser

EINDELÏK!

ÔÔÔHW!

7728 GRANATEN UIT EËN
ZO'N APPARAAT ?!
9 MLRS IN EËN BATTERIJ?
DUS UIT 2 BATTERIJEN...
18x 7728 GRANATEN, IS
139.104 !!
OEI OEI OEI OEI !

JA, PRECIES!
EN WAT ZEUREN ZE DAN
NOG OVER "ZWAARDEN TOT
PLOEGSCHAREN OMSMEDEN"
MET ZOÏETS HEB JE
TOCH GEEN PLOEG MEER
NODIG?

Hihi?

JA TOCH?

